

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politických studií

KATEDRA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Bc. Radka Mikušková

**Proměny konceptu neutrality v teorii a praxi vybraných
evropských států**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Radka Mikušková**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

Mikušková, Radka. *Proměny konceptu neutrality v teorii a praxi vybraných evropských států*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politických studií. Katedra mezinárodních vztahů. 2013, 90s. Vedoucí práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Abstrakt

Práce se zabývá komparací tří evropských neutrálních států - Švédska, Švýcarska a Rakouska, konkrétně vznikem konceptu neutrality daných států a zejména proměnami politik neutrality v průběhu času. Komparované státy byly vybrány proto, jelikož se u nich původ vzniku neutrality liší. V práci je zkoumáno, k jakým proměnám politiky neutrality v průběhu času došlo, a zda se tak stalo pouze na základě nových hrozeb v mezinárodním prostředí, které byly aktuální po konci studené války, kdy se mezinárodní prostředí transformovalo z bipolárního uspořádání v multipolární. V práci bylo potvrzeno, že opravdu konec studené války měl markantní vliv na změny konceptů neutrality, které se díky novým hrozbám ve světě proměnily u všech komparovaných států.

Abstract

The thesis explores the emergence of a unique concept of neutrality within each the three neutral European countries: Sweden, Switzerland and Austria. In then examines changes in the policy of neutrality over time within each compared states, with emphasis on the post – Cold War transition from a bipolar to a multipolar world order. It is concluded that the end of the Cold War has had a marked influence on changes in the concept of neutrality within each of the compared states, largely because of the emergence of novel threats which can be now more effectively controlled through international cooperation as opposed to unilateral action by a single nation.

Klíčová slova

Neutralita, evropské neutrální státy, studená válka, mezinárodní organizace, realismus, liberalismus.

Keywords

Neutrality, European neutral states, Cold War, international organizations, realism, liberalism.

Počet slov – 20 958

Rozsah práce – 147 796

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Chicagu, dne 27. 04. 2013

Radka Mikušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Michaelovi Romancovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
1. Teoretické uchopení	18
1. 1 Realismus	18
1. 2 Liberalismus	20
1. 3 Multilateralismus	22
1. 4 Unilateralismus	24
2. Vymezení pojmu neutralita	26
2. 1 Mezinárodněprávní vývoj	26
2. 2 Historický vývoj	30
2. 3 Bezpečnostní strategie malých států	32
3. Vznik neutrality Švédska, Švýcarska a Rakouska	34
3. 1 Švédsko	34
3. 2 Švýcarsko	37
3. 3 Rakousko	42
4. Proměna konceptu neutrality Švédska, Švýcarska a Rakouska (proměna bezpečnostních hrozeb)	46
4. 1 Švédsko	46
4. 1. 1 NATO	49
4. 1. 2 OSN	51
4. 1. 3 ES/EU	51
4. 2 Švýcarsko	56
4. 2. 1 NATO	57
4. 2. 2 OSN	58
4. 2. 3 ES/EU	60
4. 3 Rakousko	61

4. 3. 1 NATO	63
4. 3. 2 OSN	64
4. 3. 3 ES/EU	65
Závěr	68
Summary	72
Seznam použité literatury a zdrojů	73
Projekt diplomové práce	83

Seznam použitých zkratk

EAPC – Euro-Atlantic Partnership Council (Rada euroatlantického partnerství)

EFTA – Evropské sdružení volného obchodu

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

MV – Mezinárodní vztahy

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tématem „*Proměna konceptu neutrality v teorii a praxi vybraných evropských států*“, konkrétně komparací států Švédska, Švýcarska a Rakouska. Dané téma si autorka zvolila proto, aby poukázala na proměny konceptu neutrality evropských států v průběhu času v návaznosti na nové hrozby v mezinárodních vztazích. Dané téma bylo vybráno rovněž proto, jelikož v české literatuře zatím nebylo komplexně zpracováno a přitom je stále velmi aktuální.

Téma bude geograficky omezeno na evropské státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko a časově bude ohraničeno od roku 1648 až po současnost. Jednalo se o rok, kdy byl podepsán Vestfálský mír, kterým byla ukončena 30. letá válka a byla ustanovena Švýcarská konfederace, která později směřovala k neutrální politice. Podrobněji se ovšem práce bude zabývat obdobím od 19. století až po současnost. Toto období je tedy dostatečně dlouhé na jeho relevantní analýzu.

Výběr států Švédska, Švýcarska a Rakouska byl autorkou zvolen proto, jelikož se všechny tyto státy nacházejí na evropském kontinentu a původ vzniku neutrality se u nich liší (zejména v Rakousku). Jedná se tedy o státy s odlišným geografickým, geopolitickým postavením a historickým vývojem.

Pozornost bude věnována vymezení pojmu neutrality, jak z mezinárodně právního hlediska, tak z historického vývoje. Dále kontextu vzniku neutrality daných států, zda byla politika neutrality ustanovena zcela přirozeně historickým vývojem anebo byla nastolena shora. Poté se práce zaměří na proměny konceptu neutrality, ke kterým došlo po konci studené války v daných komparovaných státech. Pozornost bude věnována geopolitické pozici států na mezinárodní scéně, změně mezinárodního prostředí po přechodu od bipolárního k multipolárnímu a s tím související proměně bezpečnostních hrozeb a vstupu komparovaných států do mezinárodních organizací a důrazu k nutnosti mezinárodní spolupráce.

V práci bude také zkoumáno, jak je neutralita států vymezena z mezinárodně právního pohledu, z jakých důvodů státy přijaly koncepci neutrality a zda jej mezinárodní společenství jako neutrální státy uznalo a respektovalo. Dále bude důraz zejména kladen na příčiny vzniku neutrality konkrétních tří vybraných evropských států a jejich proměny.

Metodu analýzy této práce, tedy komparaci¹ tří neutrálních evropských států, autorka zvolila proto, jelikož zvýšením počtu zkoumaných případů lze poukázat na proměny konceptu neutrality komplexněji, než pouze posuzováním jednoho státu, který by se mohl od ostatních neutrálních států odlišovat. Komparace bude zaměřena na vznik neutrality daných států, jejich uznání či neuznání ostatními státy a dále proměnami konceptu neutrality v průběhu času.

Komparativní metoda patří k základním vědeckým metodám a mezi její hlavní klady je zařazováno to, že: „*Snižuje riziko egocentrismu, přecenění jednoho vybraného vzorku příkladu v celkovém kontextu studia určitých procesů a vztahů mezi prvky systému.*“² Obecně je pokládána jako: „*Komplexní a užitečný typ klasifikačního konceptu užívaného v politologii.*“³ Naopak mezi slabiny této metody je řazeno mnoho proměnných a malý počet případů. Nebezpečí komparativní metody spočívá rovněž v přisuzování přílišného významu negativním výsledkům. Za další negativum je považováno to, že nelze vyvrátit anebo ověřit hypotézu na základě jednoho odlišného případu. Prostředky pro zmírnění hlavních problémů komparativní analýzy jsou uváděny tyto: co nejvíce zvýšit počet případů, rozšířit je geograficky a historicky a také zmenšit prostor analýzy a zaměřit komparaci analýzy na porovnatelné případy.⁴ Jako další slabina komparace se považuje postrádání vnitřní provázanosti zkoumaných případů a logické spojení analýz pouze v úvodu a závěru práce a také fakt, že předmět zájmu se stává sekundárním a hlavní důraz se přisuzuje zisku dat.⁵

Cílem této práce bude zjistit, k jakým proměnám konceptu neutrality došlo v průběhu času ve Švédsku, Švýcarsku a Rakousku a zda transformace konceptu neutrality byla zapříčiněna pouze kvůli změně bezpečnostních hrozeb v mezinárodním společenství anebo i z jiných, dalších relevantních důvodů. Dále bude zjišťováno, zda je koncepce neutrality v dnešním světě stále relevantní, anebo je spíše na ústupu. V závěru práce by

---

¹Jadwiga Šanderová ve své knize definuje komparaci takto: „*Komparace podává zprávu o průběhu a výsledcích porovnávání dvou nebo více textů, pojetí nebo přístupů k určitému problému nebo jeho řešení. Hlavní zásada pro psaní komparace tedy zní: mimořádnou pozornost je třeba věnovat výběru kritérií srovnávání.*“ Více viz: ŠANDEROVÁ, Jadwiga: *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha 2007, s. 70-73.

²ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Komparativní metoda v politologii*. Politologická revue, 2, 1997, č. 2, s. 29.

³Tamtéž, s. 7.

⁴LIJPHART, Arendt: *Comparative Politics and the Comparative Method*. The American Political Science Review, 65, 1971, č. 3, s. 698-693.

⁵ŘÍCHOVÁ, B.: cit. d., s. 29.

tedy mělo dojít k zhodnocení vlivů, které působily na proměnu konceptu neutrality, a jak konkrétně tento koncept proměnily.

Proto si autorka klade dvě výzkumné otázky. Zaprvé: „Z jakých důvodů státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko přijaly koncept neutrality?“, a zadruhé: „Jaký vliv měl na změnu konceptu neutrality konec studené války a proměna světového uspořádání z bipolárního na multipolární uspořádání?“. První výzkumná otázka bude zodpovězena ve třetí kapitole a druhá výzkumná otázka v kapitole čtvrté.

Dále se v této práci autorka pokusí ověřit následující hypotézu: „Proměna konceptu neutrality byla dána koncem bipolárního uspořádání světa a v dnešním multipolárním světě již není udržitelnou bezpečnostní strategií států.“. Hypotéza vychází z předpokladu, že státy jednají racionálně a snaží se v první řadě zajistit bezpečnost své země.

Práce je systematicky členěna do čtyř kapitol. První kapitola je nazvaná *Teoretické uchopení* a je dále členěna na čtyři podkapitoly, konkrétně na *Realismus*, *Liberalismus*, *Multilateralismus* a *Unilateralismus*. V první kapitole je nastoleno teoretické uchopení práce z pohledu dvou teorií mezinárodních vztahů a dvou dílčích proudů mezinárodních vztahů, které dané teorie doplňují, které pomohou analyzovat důvody vzniku konceptu neutrality a pomohou objasnit, proč dané státy tento koncept přijaly za svůj. Rovněž tedy povedou k zodpovězení první výzkumné otázky. Tyto dvě teorie a dva dílčí směry jsou v této kapitole blíže představeny a vysvětleny. Rovněž jsou nadefinovány z děl předních představitelů mezinárodních vztahů a jsou také vymezeny jejich hlavní znaky. Je uvedeno v čem se od sebe liší a kdy státy k daným teoriím v praxi tíhnou.

Druhá kapitola se jmenuje *Vymezení pojmu neutralita* a je dále členěna na tři podkapitoly, a sice: *Mezinárodně-právní pohled*, *Historický vývoj* a *Bezpečnostní strategie malých států*. V této kapitole je nejprve neutralita nadefinovaná z právního hlediska, tedy je vysvětlen původ pojmu neutralita, jsou uvedeny základní smlouvy zabývající se politikou neutrality, jsou představeny hlavní neutrální státy a uveden je mimo jiné historický kontext vzniku politiky neutrality. Dále je v práci pojem neutralita dělen na tři další termíny, které jsou používány v mezinárodně právní terminologii. Zaprvé, je to pojem trvalá neutralita, která je zakotvena mezinárodní smlouvou a ostatní státy tuto neutralitu musí garantovat. Zadruhé, pojem prostá válečná neutralita, která vzniká při vypuknutí války, ale s koncem války také opět politika neutrality končí. Zatřetí, pojem neutralita de facto, která je shodná

s trvalou neutralitou, ale není již dána mezinárodní smlouvou. Je tedy pouze dodržována. Poté se kapitola dále věnuje historickému vývoji neutrality, konkrétně ve státech Belgie a Lucembursku, které byly neutrální v období 19. století, ale jejich neutralita byla porušena během první světové války. V neposlední řadě je v kapitole uvedena strategie malých států, u kterých je podstatná geografická poloha, geopolitické hledisko a vojenská síla. Právě od těchto charakteristik se poté odvíjí strategie států. Neutrálními státy se právě staly často země geograficky malé, geopoliticky nevýrazné a touto politikou usilovaly o zachování suverenity.

Třetí kapitola nese název *Vznik neutrality států Švédska, Švýcarska a Rakouska* a je dále systematicky členěna do tří podkapitol, konkrétně *Švédsko, Švýcarsko a Rakousko*, jelikož právě v tomto pořadí budou komparované státy zkoumány. Každá z podkapitol je zaměřena na historický vývoj neutrality, její datování, mezníky jejího vývoje, postavení států během světových válek, vstupu do mezinárodních organizací po konci druhé světové války. Dále začlenění jejich politiky neutrality z pohledu mezinárodně právní terminologie, poté charakteristiku států – jejich velikost, geografickou polohu, geopolitickou charakteristiku a strategii. Dané státy budou rovněž komparovány mezi sebou navzájem. V této kapitole autorka zodpoví první výzkumnou otázku.

Poslední, čtvrtá kapitola, nazvaná *Proměna konceptu neutrality v daných zemích (proměna bezpečnostních hrozeb)* je rovněž systematicky členěna do tří podkapitol, stejně, jako kapitola předchozí. Tedy - *Švédsko, Švýcarsko a Rakousko* a každá z těchto podkapitol bude dále rovněž dělena na tři dílčí části – *NATO, OSN a EU*. V této kapitole bude zkoumáno, k jakým proměnám neutrality u daných států došlo v průběhu času a důraz bude kladen na změny v souvislosti s koncem studené války. Kapitola bude zaměřena na vstup jednotlivých států do mezinárodních organizací, konkrétně do NATO, OSN a EU. Zejména v jaké době a za jakých souvislostí komparované státy do organizací vstoupily, či členství v nich odmítly, a zda došlo k přeměně konceptu neutrality či obrané a bezpečnostní politiky předkládaných států. Autorka bude zjišťovat, jestli a popřípadě jakým způsobem, se postoj k politice neutrality v době nových hrozeb mezinárodního prostředí, v době přechodu z bipolárního světa k multipolárnímu, proměnil.

V závěru práce poté dojde k celkovému zhodnocení tématu a zodpovězení výzkumných otázek a hypotézy.

Práce vychází jak ze sekundární literatury, tak z primárních pramenů. Jak již bylo zmíněno výše, dané téma není doposud komplexně zpracováno v české literatuře, proto bylo nezbytné vycházet převážně ze zahraničních zdrojů. V české literatuře bylo kvalitně zpracováno téma neutrality jako takové, z pohledu mezinárodního práva. Jednalo se o díla českých právníků. Poté bylo od českých autorů velmi dobře zpracováno téma Rakouska, jeho neutralita a proměny po konci studené války. Státy Švédsko a Švýcarsko byly zpracovány převážně z děl zahraničních autorů.

Pro nadefinování teoretické části byly pro práci nezbytné zejména tyto knihy: *Teorie mezinárodních vztahů* od autora Petra Druláka a *Úvod do mezinárodních vztahů* od Běly Plechanovové, ve kterých byly uvedeny definice realismu a liberalismu, dále byly popsány charakteristické rysy těchto dvou teorií, představeni jejich hlavní myslitelé a rovněž byly dané proudy časově zařazeny. Další podstatnou knihou byla kniha *Politics Among Nations. Struggle for Power and Peace* autora Hanse Morgenthaua, který v jeho knize zpracoval šest principů realismu a také představil definici teorie realismu. Následující užitečnou publikací byla kniha *World Politics. Trend and Transformation*, kterou napsal Charles Kegley. V této knize byly popsány kořeny liberalismu, charakteristiky teorie liberalismu a jejich vymezení od realistů. Dále uveďme knihu *A working peace system* autora Davida Mitranyho, který se věnoval Společnosti národů, která nezabránila rozpoutání druhé světové války. Poté autorka čerpala z knihy *Multilateralism: the Anatomy of an Institution*, autora Johna Ruggieho, který píše o multilateralismu a hlavně uvádí jeho definici. Podotkněme, že právě jeho definice je považována za nejvíce komplexní a přesnou definici multilateralismu. Proto byla jeho dílo nepostradatelné pro tuto diplomovou práci. K prohloubení směru multilateralismu byla přínosná publikace *In Defense of Multilateralism* od autorky Lindey Powell, která se věnuje právě charakteristice dané teorie. Podstata dalšího dílčího směru mezinárodních vztahů, unilateralismu, a důvod, proč státy přijímají teorii unilateralismu, bylo zpracováno v knize *Unilateralism and U. S. Foreign Policy. International Perspectives* od dvojice autorů Davida Maloneho a Foonga Khonga. Dalším cenným článkem byl text *Unilateral, Yes indeed* autora Charlese Krauthammera, který se věnuje podstatě unilateralismu.

Pro druhou kapitolu byly stěžejní knihy *Smysl neutrality v dnešní Evropě. Příklad Rakousko* od autorů Čestmíra Čepelky a Davida Jílka, respektive její kapitola *Posouzení*

smyslu neutrality v Evropě od autora Pavla Štrumy a poté kniha *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část* od autorů Miroslava Potočného a Jana Ondřeje. V těchto dvou českých publikacích byly výborně zpracovány definice neutrality, dále charakterizovány tři typy neutrality, které mezinárodní právo rozeznává: tedy neutralitu prostou, válečnou a neutralitu de facto. Byly vymezeny rozdíly mezi nimi a popsány jejich klady a zápory. Kromě toho zde autorka čerpala práva a povinnosti neutrálních států. Tyto publikace byly nezbytné pro celou diplomovou práci, jelikož se v nich autoři zabývali historií neutrality, definovali neutrální státy Evropy, proměny jejich politik při vstupu do mezinárodních organizací a poukázali na možné odchylky od povinností a práv neutrálních států. Dále byl velmi podstatný text *The Neutrality of Belgium*, autora Alexandra Fuegra, který se zabývá neutralitou Belgie, jejími kořeny, ustanovením, principy a celkovému vývoji až do jejího zániku. K prohloubení informací o neutrální Belgii v období 19. století autorka čerpala z knihy *Political History of Belgium. From 1830 Onwards* od trojice autorů Els Witte, Jan Craeybeckx a Alain Meynen, kteří mapují dobu vzniku samostatné Belgie, věnují se ustanovení její neutrality i následnému porušení této politiky Německem, v době první světové války.

Ve třetí kapitole autorka vycházela převážně z knihy *The Politics of Foreign Policy Change. Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership* od autora Jakoba Gustavssona, ve které se věnuje politice neutrality Švédska od panovníka Karla XIV až do druhé světové války a uvádí důvody vzniku politiky neutrality a věnuje se principům švédské neutrality. Další knihou byla kniha *Sweeden's Security Policy: Engagement – The Middle Way* od autora Gustava Lindströma, která popisuje opětovné vyhlášení neutrality ve Švédsku, v době před druhou světovou válkou, kdy rostlo napětí na evropském kontinentu a poté se věnoval pozdějšímu vývoji politiky neutrality až po dobu studené války. Nutno rovněž uvést článek českého autora Jana Rolence, *Transformace švédské bezpečnostní politiky: Od neutrality k neúčasti*, ve které se autor věnuje období světových válek a členství Švédska ve Společnosti národů. Následně, neutralitou Švýcarska, se velmi podrobně zabývá další český autor, právník, Pavel Štruma, který definuje vznik švýcarské neutrality, její historické milníky, vývoj, charakteristiku a mezinárodní ukotvení. Od daného autora rovněž autorka čerpala cenné informace o rakouské neutralitě, kdy danou neutralitu rozdělil do tří etap, podle historického vývoje země, od doby Versailleské

smlouvy až po dobu současnosti. Zmiňuje dobu světových válek, okupaci Rakouska a hlavně smlouvu o neutralitě Rakouska přijatou roku 1955, která neutrální Rakousko vytvořila. Tomuto období, tedy roku 1955 se dále věnuje Josef Kunz ve svém článku *Austria's Permanent Neutrality* a rovněž Robert Ferringer, ve stati *The Austrian State Treaty of 1995 and The Cold War*, kteří ve svých textech popisují, co tato smlouva pro Rakousko znamenala, co ustavovala a jak na ni reagovalo mezinárodní společenství.

Pro zpracování čtvrté kapitoly byla nezbytná díla od již výše zmíněných autorů – Jana Rolence, Pavla Štrummy, Jakoba Gustavssona a Gustava Lindströma, kteří se velmi detailně věnovali proměnám konceptu neutrality v průběhu času a z pohledu změny bezpečnostních hrozeb. Zaobírali se jak vnitrostátní politikou jednotlivých zemí, tak jejich vstupům do mezinárodních organizací a zabezpečení obrany daných zemí. Články, ze kterých bylo čerpáno pro zpracování konceptu neutrality Švýcarska po konci studené války byly od autorů Efraim Karsh *International Co-Operation and Neutrality*, a dále od Jacques Freymond *Switzerland's Position in the World Peace Structure*. Autoři se věnovali důvodům, proč Švýcarsko nevstoupilo do OSN ihned po konci druhé světové války a jejich striktnímu pojení konceptu neutrality, která vždy byla pro Švýcarsko prioritní, stejně jako ochrana jeho území. Pro práci byl dále nezbytný oficiální dokument vydaný švýcarskou vládou – *Security Through Cooperation* a rovněž oficiální dokument vydaný organizací NATO – *Partnership for Peace*. V těchto statích je psáno o změně konceptu bezpečnostní politiky Švýcarska po konci studené války, respektive s příchodem nového tisíciletí. Jako největší změna pro stát je zmíněna tato: přechod od autonomie k mezinárodní spolupráci, aby země mohla lépe čelit novým hrozbám. Rovněž je podotknuto partnerství s NATO v rámci programu Partnerství pro mír a jejich specifika a výhody pro Švýcarsko. Další přínosný článek zabírající se proměnami konceptů neutrality je od českého autora Vladimíra Handla, který napsal stať *Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce*, ve které se věnuje Rakousku a popisuje vnitrostátní politickou situaci země, která velmi ovlivňuje směřování země. Dále rozebírá členství Rakouska v mezinárodních organizacích a reakci státu na nové hrozby mezinárodních vztahů. Rakouskem, po konci studené války, se rovněž zabývá autor Josef Bitner v jeho díle *Neutrality, European Community and World Peace: The Case of Austria* a klade důraz převážně na novou obranu doktrínu země. Členství země v OSN a jeho

kompatibilitě s politikou neutrality Rakouska, rozebírají ve svých dílech autoři Alfred Verdoss v článku *Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization* a Karl Zemanek v práci *Neutral Austria in the United Nations*.

1. Teoretické uchopení

V teoretické části práce budou představeny dvě teorie mezinárodních vztahů (dále jen MV), konkrétně: realismus a liberalismus a poté budou přiblíženy rovněž dva dílčí směry MV - multilateralismus a unilateralismus, které doplní celkový rámec tématu. Pro tuto práci budou stěžejní právě dané teorie MV, které pomohou analyzovat důvody vzniku konceptu neutrality a pomohou v práci dále objasnit, proč státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko přijaly daný koncept za svůj.

1.1 Realismus

Realismus dlouhodobě patřil mezi hlavní směr v teoriích MV. Představitelé této koncepce⁶ popisovali mezinárodní vztahy takové, jaké jsou, nikoliv zkresleně, čímž naráželi na ostatní vstupence jiných směrů.⁷ Petr Drulák ve své práci *Teorie mezinárodních vztahů* definuje hlavní rysy realismu, a konkrétně uvádí tyto: Prvním znakem realismu je moc (lépe řečeno problém moci), kdy hráči usilují o zisk co největší moci a její rozložení v mezinárodních vztazích. Přičemž nejpodstatnější složkou moci pro realisty je materiální moc, respektive vojenská síla. Další charakteristikou realismu je neustálá rivalita na mezinárodním poli, nemožnost trvalé spolupráce či míru. Jako poslední bod autor uvádí nejpodstatnější hráče na poli MV – tedy pouze státy, kteří jsou racionálně jednající aktéři.⁸ Z těchto bodů tedy jednoznačně vyplývá, že klasičtí realisté nepřikládají zájem ostatním hráčům na poli MV (např.: mezinárodním organizacím).

K těmto bodům realismu lze navázat definicí Hanse Morgenthau, amerického politologa, který realismus vymezuje takto: „*Realismus vychází z neměnné lidské povahy, vytvářející svět protikladných zájmů a konfliktů. V tomto světě nelze plně realizovat morální principy, a je třeba usilovat o napáchání co nejmenšího zla spíše než o uskutečnění absolutního dobra.*“⁹

Hans Morgenthau ve své stěžejní knize *Politics Among Nations. Struggle for Power and Peace* definuje šest principů politického realismu, které jsou považovány za základ realistické koncepce a jsou dále mnohými autory citovány. Proto je užitečné si dané body

---

⁶ Mezi hlavní představitele realismu patří Hans Morgenthau, Kenneth Waltz, Raymond Aron, Edward Hallett Carr.

⁷ Liberalismus, idealismus, neoliberalismus.

⁸ DRULÁK, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, s. 54-55.

⁹ Tamtéž, s. 58.

představit. Zaprvé, politika se řídí objektivními zákony, které mají základ v lidské přirozenosti. Zadruhé, základním konceptem politického realismu je zájem definovaný v konceptu moci. Zatřetí, zájem ve smyslu moci je objektivně platný, ale jeho obsah se může měnit. Začtvrté, obecné morální zásady nemohou být aplikovatelné na vnější chování států. Vždy musí být brány v potaz konkrétní okolnosti v čase a místě. Zapáté, morální univerzální zákony se liší od morálních zákonů jednotlivých států. A konečně zašesté, politická sféra a je autonomní sférou společenských vztahů, která je nadřazena ostatním vztahům.¹⁰

Běla Plechanovová ve své publikaci *Úvod do mezinárodních vztahů. Výběr textů* píše, že hlavním úkolem realistů je porozumět střetům zájmů, které tak mohou být příčinou válek. Hlavní aktéři MV jsou státy, které se snaží prosadit své zájmy, zejména bezpečnost států.¹¹ Z definice můžeme vyčíst, že hlavním úkolem státu je zajistit jeho bezpečnost, přičemž se stát spoléhá sám na sebe. Nikoliv na ostatní hráče.

Edward Carr ve své práci *The Twenty Year's Crises* pojednává o roli moci a uvádí, že moc je nezbytná složka v politice. Píše, že je nemožné eliminovat boj o moc v mezinárodní politice, jelikož právě mezinárodní politika je vždy politikou o moc. Dále uvádí, že nejzazší prostředek moci je právě válka, proto je armáda nepostradatelná pro státy a je rovněž i hlavní složkou moci. John Mearsheimer, profesor Chicagské univerzity, k dané práci Edwarda Carra uvádí, že se již nezaobírá otázkou, proč státy moc potřebují a kolik moci státy potřebují?¹² Teorii Edwarda Carra můžeme dále podložit definicí, která říká, že realismus je založen na předpokladech, že „*státy jsou neustále ve válce s ostatními státy, nebo se připravují na potenciální válku*“.¹³ Státy tudíž vidí samy sebe jako potenciální hrozbu.¹⁴ Což je základem rivality mezi státy a neochotou realistů spoléhat se na ostatní hráče MV.

---

¹⁰ MORGENTHAU, H. (2005). *Politics Among Nations. Struggle for Power and Peace*. Boston: McGraw-Hill, s. 4-15.

¹¹ PLECHANOVÁ, B. (2003). *Úvod do mezinárodních vztahů. Výběr textů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, s. 19.

¹² MEARSHEIMER, John: *E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On*. s, 141. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0035.pdf>

¹³ CROSSLEY, N. (2008). *Multilateralism versus unilateralism: The Relevance of the United Nations in a Unipolar World*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften. s, 13.

¹⁴ Tamtéž, s. 13.

Dále uvedme, že teorie realismu vychází z anarchického uspořádání MV, jak již ve svých dílech upozorňují Thomas Hobbes a Niccoló Machiavelli¹⁵, jelikož mezinárodní politika vždy byla konstantním bojem o moc, který nemusel nutně vyústit ve válku, ale na druhé straně státy vždy musely být připraveny na vstup do války. Proto státy musely získat co nejvíce moci a následně tuto moc využít k prosazení a ochraně národních zájmů. Přičemž nejpodstatnější byla právě vojenská moc. Proto moderní realisté akceptují tyto předpoklady a nebezpečí a snaží se jim předcházet právě aliancemi, balancováním moci a mezinárodními organizacemi či dohodami.¹⁶ Anarchistické prostředí MV je způsobeno neexistencí jakékoliv centrální autority, které by byly státy podřízeny. Nutno podotknout, že realisté rozdělují jinou organizační strukturu v domácí a zahraniční politice, jelikož domácí politika je hierarchická, ve které jsou političtí hráči hierarchicky postavení. Na rozdíl od zahraniční politiky. Každý stát je tedy sám zodpovědný za přežití. Státy by se tedy dle realistů neměly spoléhat na ostatní hráče MV, pouze samy na sebe.¹⁷

1. 2 Liberalismus

Druhým velmi podstatným směrem v MV je liberalismus.¹⁸ Tento směr Běla Plechanovová definuje jako směr, který se soustředí na odstranění války, právě prostřednictvím institucí, které umožní mírové řešení sporů. Proto se tedy soustředí na harmonii vztahů, spolupráci a budování společných zájmů mezinárodního společenství. Moderní liberální tradice se vyvíjely od 17. století a soustřeďují se na člověka jako jedince, který je díky svému rozumu schopný učinit správný mravní úsudek, tedy rozlišit dobro. Z toho důvodu, liberalismus klade důraz na svobodu člověka, převážně v ekonomické i politické oblasti. Liberalismus, na rozdíl od realismu předpokládá, že vztahy mezi státy mohou být uspořádány totožně, jako vztahy mezi obyvateli státu.¹⁹ Základem by tedy měla být právě spolupráce.

Kořeny liberálního myšlení lze spatřit již u myšlení Johna Locka, Immanuela Kanta a Adama Smithe. Liberalismus se vymezuje od realismu a zabývá se tématy, kterými

---

¹⁵ Jsou označováni za předchůdce realistů.

¹⁶ WILKINSON, P. (2010). *International Relations*. New York: Sterling Publishing, s. 2-3.

¹⁷ DUNNE, Tim – SCHMIDT, Brian. (2001). *Realism*. (cit 02-01- 2013). Dostupný z WWW: <http://www.academia.edu/370014/Realism>.

¹⁸ Mezi hlavní představitelé liberalismu patří Norman Agel, David Mitrany, Charels Kegley.

¹⁹ PLECHANOVÁ, B. (2003). *Úvod do mezinárodních vztahů. Výběr textů*, s. 19-20.

naopak realisté opovrhují. Liberalismus tedy bere v úvahu vliv domácí politiky na chování státu, ekonomickou interdependenci a roli globálních norem, institucí a mezinárodní spolupráci. Jako hlavní bod liberalistů uvedme víru ve změnu, pokrok. Liberálové upřednostňují morální princip před mocí a instituce před vojenskou silou. Globální politika je boj o konsenzus a dosažení vzájemných cílů, než boj o moc a prestiž.²⁰ V komparaci s realismem se tedy jedná o naprosto rozdílnou teorii, která vyčleňuje válku z národní politiky jako způsob dosažení moci, cílů, tedy boj o moc a soustředí se na hledání kompromisů. Rovněž bere v potaz i jiné podstatné hráče MV, než pouze státy, jak je tomu u realistů.

Petr Drulák dále uvádí, že mezi hlavní rysy liberalistů patří snaha o trvalý mír a mezinárodní spolupráci, které bude dosaženo prostřednictvím mezinárodních institucí. Základem těchto cílů by měla být právě hospodářská spolupráce. Jako další charakteristické rysy liberalismu patří zpochybnění role státu jako hlavního hráče MV, nýbrž jako jednoho z mnoha (jednotlivci, firmy, mezinárodní instituce.). Dalším znakem je zpochybnění dělení domácí a zahraniční politiky.²¹ Stát je tedy chápán jako celek různorodých zájmů a subjektů, nikoliv jako jednotlivý a jediný hráč. Dalším znakem je, že politicko-bezpečnostní dimenze nemusí být pro stát ta hlavní a rozhodující. Jsou brány v potaz i mnohé další – normativní, hospodářská, kulturní a etická.²² Z toho důvodu liberalisté kladou důraz na spolupráci prostřednictvím mezinárodních institucí.

Po první světové válce se liberalisté snažili o zabránění potenciálního dalšího celosvětového konfliktu třemi změnami v MV. Zaprvé, ustanovením světové organizace, která by byla jakýmsi předstupněm celosvětové vlády. Touto organizací se po první světové válce stala organizace Společnost národů. Zadruhé, ustanovením mezinárodního práva, které by se stalo zárukou nevypuknutí války, a vyvrcholením této tendence byl podpis Briand-Kellogova paktu²³, který postavil válku mimo zákon. A konečně zatřetí, odzbrojení, díky kterému by došlo k eliminaci řešení konfliktů válkou.²⁴ Oliver Richmond, britský profesor mezinárodních vztahů, dále uvádí, že liberálové operují s předpoklady, že válka

---

²⁰ KEGLEY, W. Charles. (2007). *World Politics. Trend and Transformation*. Boston, Wadsworth Cengage Learning, s. 35.

²¹ Toto dělení podporovali právě realisté.

²² DRULÁK, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*, s. 72-73.

²³ K podpisu došlo v roce 1928.

²⁴ PLECHANOVÁ, B. cit, d., s. 21.

není v zájmu národů, jestliže věří v harmonii, spolupráci, politický pluralismus, demokracii, šíření práva a zodpovědnosti, které jsou klíčové k dosažení míru v MV.²⁵

Myšlenku Společnosti národů a mezinárodní spolupráce veřejně podpořil prezident USA, Woodrow Wilson, v roce 1918, kdy před Kongresem pronesl 14 bodů, které měly být programem amerického prezidenta po konci první světové války, přičemž v posledním z nich uvádí, že by mělo být vytvořeno sdružení národů, na bázi smluv za účelem poskytnutí záruk politické nezávislosti a územní celistvosti, jak malým, tak velkým státům.²⁶ Tímto projevem tedy prezident USA reagoval na mezinárodní uspořádání po 1. světové válce.

David Mitrany, patřící k hlavním představitelům liberalismu, ve své práci *A Working Peace System* píše, že ideu mezinárodní federace (Společnost národů) si mnozí osvojili jako novou naději, nicméně se ani této instituci nepodařilo předejít válce. David Mitrany to přikládá nezodpovědnosti malých států, jiní autoři zase egoismu velmocí, či špatnému právnímu nastavení Společnosti národů.²⁷

1. 3 Multilateralismus

Tento termín nemá v literatuře jednotnou definici, spíše každý autor uvádí definici svou, či doplňuje určitou definici jiných autorů o své poznatky. Proto v dané podkapitole uvádíme definic více.

Multilateralismus může být definován „jako mezinárodní spolupráce mezi více než dvěma státy k vyřešení mezinárodního problému.“²⁸ Právě tato spolupráce mezi státy je založena na všeobecných principech chování, které jsou bez ohledu na konkrétní zájmy individuálních stran. Multilateralismus může fungovat, pouze pokud strany budou soustředit svou snahu na fungování mezinárodních institucí, které budou podporovat kolektivní rozhodování. Nicméně, velmoci mohou být zdrženlivé k takovýmto kolektivním institucím, což může mít negativní vliv na jejich fungování. Toto je často terčem kritiky

---

²⁵ RICHMOND, O. (2008). *Peace in International Relations*. New York: Routledge. s. 23.

²⁶ *President Woodrow Wilson's 14 Points, January 8, 1918*. U.S. News. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW http://www.usnews.com/usnews/documents/doctranscripts/document_62_transcript.htm

²⁷ MITRANY, D. (1943). *A working peace system*. London: The Royal Institute of International Affairs. s. 5.

²⁸ CROSSLEY, N. (2008). *Multilateralism versus unilateralism: The Relevance of the United Nations in a Unipolar World*.s. 13.

multilateralismu.²⁹ Termín multilaterální může být rovněž nahrazen termínem instituce, jelikož multilateralismus znázorňuje obecnou institucionální formu v mezinárodních vztazích, jak uvádí Robert Keohane. Tuto myšlenku rovněž podporuje John Ruggie, který definuje multilateralismus takto: „*multilateralismus tedy koordinuje vztahy mezi třemi nebo více státy založených na základních principech fungování.*“³⁰ Právě Ruggieho definice je považována za nejvíce komplexní a tedy základní a uznávanou definici multilateralismu.

Multilateralismus bývá dále často charakterizován jako antonymum k termínu unilateralismus. Druhým termínem, tedy unilateralismem, se budeme zabývat v další podkapitole.

Multilateralismus může být rovněž charakterizován jako vláda mnohých, jejíž hlavní cíl je vytvořit opozici dvoustranným a nespravedlivým dohodám, které byly považovány k zvýšení moci mocných států nad slabými a k zvýšení mezinárodního konfliktu.³¹ Z toho nám tedy vyplývá, že multilateralismus byl vytvořen k odstranění vlády mocných států nad slabými a měl vést ke kompromisní vládě skupiny států, jejímiž rozhodnutími by se předešlo válečným či jiným konfliktům.

Multilateralismus tkví v zavedení a dodržování mezinárodně všeobecně platných pravidel, které budou v zájmu všech. Takovéto uspořádání může jediné fungovat, pokud bude brán zřetel na zájmy a názory různorodých zemí a tato pravidla budou schvalována společně. Takto je multilateralismus nadefinován OSN a tvoří stěžejní zásadu dané organizace. Kofi Annan³² dále podotýká, že dnešní svět čelí trojí krizi, které podkopávají myšlenku multilateralismu, a to: kolektivní bezpečnosti, krizi globální solidarity a krizi předsudků a nedůvěry.³³

Tomáš Weiss spolu s Věrou Řiháčkovou v práci *Promoting Multilateralism? Conceptualizing Multilateralism in the Czech Foreign Policy* dále podotýkají, že není až tak důležitý počet hráčů, kteří mezi sebou spolupracují, ale spíše vztah, který mezi sebou

---

²⁹ Tamtéž.

³⁰ RUGGIE, J. *Multilateralism: the Anatomy of an Institution*. S. 570-571. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fe724c57-ca86-47e9-83df-572f8b3a2a12%40sessionmgr110&vid=13&hid=105>

³¹ POWELL, L. (2003). *In Defense of Multilateralism*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy. s. 5. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://www.yale.edu/gegdialogue/docs/dialogue/oct03/papers/Powell.pdf>

³² Působil jako generální tajemník OSN v období let 1997-2006.

³³ ANNAN, K. *Multilateralismus je v zájmu nás všech*. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=983>

mají, jaký druh spolupráce je tedy spojuje. Státy, které na bázi multilateralismu kooperují, jsou řízeny společnými principy mezi sebou a navzájem. Tato spolupráce by se měla mezi státy konat pravidelně. Proto jsou vyžadována pravidla této kooperace, které vedou k institucionalizaci. „Multilateralismus je tedy institucionalizovaná forma moderního mezinárodního života“.³⁴

Lindsey Powell, působící na Yale centru pro environmentální právo a politiku, píše, že multilateralismus je jeden z nejnáročnějších systémů, jelikož vyžaduje, aby státy odolaly pokušení okamžitých národních zájmů.³⁵ Fungující multilateralismus vyžaduje náročnou diplomacii, ale na druhé straně z něho státy hodně získají. Diplomacie je náročná, jelikož musí akceptovat potřeby několika států.³⁶

Robert Keohane, americký politolog a teoretik mezinárodních vztahů, uvádí, že multilateralismus může být charakterizován jako koordinace národních politik mezi více státy, které jsou prováděny prostřednictvím dohod či institucí, které slouží k vyřešení kolektivních problémů. Multilateralismus není pouze kooperace mezi státy, ale spíše uspořádání, které je založeno na principech, které jsou určené pro nejasnou budoucnost.³⁷ Jak nám z definic vyplývá, multilateralismus bude upřednostňován stoupenci liberalistů, nikoliv realistů.

1. 4 Unilateralismus

Unilateralismus, tedy opak od multilateralismu, umožňuje neúčastnit se, či odstoupit od mnohostranného rámce, uspořádání. Tento akt tedy následně vede k samostatnému jednání jednoho státu, k získání konkrétního globálního či regionálního cíle, namísto kooperace s ostatními státy. Státy se nechtějí zapojovat do kolektivního uspořádání, jelikož se nechtějí nechat řídit kolektivními všeobecnými cíly, které jsou

---

³⁴ WEISS, Tomáš - ŘIHÁČKOVÁ, Věra. *Promoting Multilateralism? Conceptualizing Multilateralism in the Czech Foreign Policy*. 2010. Vol. 18, č. 1, s. 5-6. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW <http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fe724c57-ca86-47e9-83df-572f8b3a2a12%40sessionmgr110&vid=15&hid=105>

³⁵ POWELL, L. cit. d., s. 11.

³⁶ JONES, Steve. *What is Multilateralism?* (cit. 10-01-13). Dostupný z WWW <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/What-Is-Multilateralism.htm>

³⁷ NEACK, Laura. *Multilateralism and Multilateral Institutions in American Foreign Policy*. s. 7-8. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW <http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=236d4f16-ffe8-4c21-9b3d-acba3642e3bb%40sessionmgr11&vid=9&hid=12>

dosahovány vyjednáváním a přesvědčováním. Jiným důvodem může být to, že státy dané cíle neztotožňují s cíly svého státu.³⁸ „Unilaterální politika státu je taková politika, která má významný dopad na obyvatele v ostatních státech, ale provádí ji pouze jeden stát bez mandátu dvoustranných či mnohostranných smluv nebo v rozporu s těmito smlouvami.“³⁹ Příkladem unilaterální politiky byly USA po 11. září 2001, když George W. Bush vyhlásil válku proti terorismu. Charles Krauthammer ve svém článku *Unilateral, Yes indeed*, který reaguje právě na unilateralismus USA po daných teroristických útocích uvádí, že „podstatou unilateralismu je, že nedovolí ostatním, bez ohledu na to, jako dobře to míní, aby nás odradili od základních bezpečnostních zájmů USA a svobodného světa“⁴⁰ Kritici této politiky prohlásili, že USA potřebují kamarády, spojence, koaliční partnery a nemůžou si dovolit nechat si je zneprátenit znovu a znovu.⁴¹ Právě tyto poznatky nám ukazují, jaké jsou principy unilateralismu a že jsou v pravém opaku k multilateralismu, který se zakládá na spolupráci, partnerech a dohodách. Nic takového ovšem neplatí pro unilateralismus. Proto je zjevné, že zastánci unilateralismu budou právě realisté, nikoliv liberalisté. Unilateralismus můžeme tedy charakterizovat jako politiku jednostranné akce.

Jedna z hlavních výhod unilateralismu spočívá v tom, že umožňuje maximální svobodu akce. Stát tak není v jednání omezován spojenci a partnery, a proto se může rozhodovat v jednání sám. Nicméně, na druhou stranu se musí obejít bez schopností ostatních států.⁴² Unilateralisté si tedy vybrali možnost větších zisků na úkor většího rizika. Tato koncepce většinou umožňuje dosáhnout výsledků v krátkodobém horizontu, nicméně neumožňuje spolupráci a převážně pomoc ostatních států, a proto je kontraproduktivní.⁴³

---

³⁸ MALONE, D. – KHONG, Y. (2003). *Unilateralism and U. S. Foreign Policy. International Perspectives*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. s. 4.

³⁹ LIU, Henry. *US Unilateralism*. 2006. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW <http://www.globalresearch.ca/us-unilateralism/3089>

⁴⁰ KRAUTHAMMER, Charles: *Unilateral, Yes indeed*. 2001. *Jewish World Review*. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jewishworldreview.com/cols/krauthammer121701.asp>

⁴¹ Tamtéž.

⁴² HELIS, James: *Multilateralism and Unilateralism*. *International Relations and Security Network*, s. 14. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=90295>

⁴³ CARTER, Ralph: *Leadership in Risk: The Perils of Unilateralism*. *Political Science and Politics*, vol. 36, č. 1. 2003. s. 18-19. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/pdfplus/3649340.pdf>

2. Vymezení pojmu neutralita

Slovo neutralita vychází z latinského slova, zájmena, *neuter*, které v překladu znamená „žádný z obou“. Tento termín je tedy sám o sobě velmi obecný a nejednoznačný. Stejně tak musíme podotknout, že neexistuje jednotná definice neutrality, proto bude potřeba uvést definic více a představit neutralitu jak z mezinárodněprávního hlediska, tak z historického vývoje, abychom dostali komplexní přehled o neutralitě jako takové.

2.1 Mezinárodněprávní vývoj

Pojem neutralita dnes patří ke klasickým tématům mezinárodního práva, ale i přesto tomuto termínu nebývá věnováno příliš pozornosti. Pohledy na obsah a význam trvalé neutrality se často mění, jelikož tento institut neexistuje odjakživa, ale vznikal v konkrétních historických situacích a dále podléhal vývoji.⁴⁴ Proto se postavení neutrálních států v průběhu času měnilo a vyvíjelo a rovněž bylo několikrát kodifikováno mezinárodními smlouvami. Pojem neutralita spadá jak do oboru mezinárodního práva, tak do oboru politologie, jelikož právě politickou praxí se často neutralita proměňovala. Mezinárodní právo dnes tedy rozeznává minimálně tři druhy neutrality⁴⁵, které si postupně dále v práci představíme.

Prvně uveďme definici neutrality od amerického politologa Charlese Kegleyho, který neutralitu definoval jako „*právní doktrínu, která státu poskytuje právo a povinnost zůstat nezúčastněným protivníkem během války*“.⁴⁶ Znamená to tedy, že se neutrální státy nesmí zapojit do války ani nijak válčící strany konfliktu podporovat. Musí být tedy nestranné. Další definici uveďme od autorů Miroslava Potočného a Jana Ondřeje, kteří neutralitu vymezují slovy: „*Základním právem neutrálního státu je nedotknutelnost jeho území, pokud jde o vojenské akce válčících států. Nesmí mu být bráněno v jeho vztazích s ostatními státy. Má právo na obchodní styk s nimi a s výjimkou válečného kontrabandu i s válčícími stranami.*“⁴⁷

---

⁴⁴ ŠTRUMA, P. (1998). *Posouzení smyslu neutrality v Evropě*. In Štruma, P; ČEPELKA, Č; JÍLEK, D. (eds.). *Smysl neutrality v dnešní Evropě. Příklad Rakousko*. Ediční středisko Právnické fakulty Univerzity Karlovy Praha v nakladatelství Vodnář, s. 13.

⁴⁵ *Jedná se o trvalou neutralitu, prostou neutralitu a neutralitu de facto.*

⁴⁶ KEGLEY, Ch. (2007). *World Politics. Trend and Transformation*. Boston: Wadsworth Cengage Learning, s. 532.

⁴⁷ POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. (2003). *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, s. 428.

Učebnice mezinárodního práva rozdělují neutralitu na dva konkrétní pojmy, sice na status trvalé neutrality a status prosté válečné neutrality. Proto si oba dva pojmy nadefinujeme a přiblížíme.

První se budeme zabývat termínem trvalá neutralita. Trvale neutrálním státem se rozumí stát, „*kteřý se na základě vícestranné mezinárodní smlouvy nebo podobného aktu zřekl práva účasti na jakémkoliv budoucím mezinárodním ozbrojeném konfliktu (válce). Takový stát má trvale zajištěnou územní nedotknutelnost a politickou nezávislost.*“⁴⁸

Status trvalé neutrality je znám od 19. století a je spojován se státem a výkonem jeho suverenity. Trvalá neutralita znamená určité sebeomezení role státu ve volnosti interakcí ve vnější sféře. Trvale neutrální státy se tedy dobrovolně zřekly práva účasti v jakémkoliv možném budoucím ozbrojeném konfliktu, který by mohl nastat. S tím rovněž souvisí i neposkytnutí svého území k budování cizích vojenských základen a rovněž povinnost bránit se proti případnému útočníkovi. Tyto povinnosti mají trvale neutrální státy vůči všem státům.⁴⁹ Dále uveďme, že trvale neutrální stát nesmí sjednávat spojenecké smlouvy ve prospěch jiných zemí, pokud stát zavazovaly k použití ozbrojené síly. Rovněž trvale neutrální stát nesmí uzavírat hospodářské nebo politické smlouvy, pokud by hrozilo, že by země byla v tak úzkém vztahu s ostatními státy dohody, které by ho v budoucnu potenciálně mohly vtáhnout do konfliktu, pokud by se dané státy konfliktu samy účastnily.⁵⁰

Naopak státy, které uznaly status trvalé neutrality určitého státu, musí neutralitu daného státu respektovat a také ji garantovat. Garanční závazek znamená, že státy mají povinnost bránit neutrální stát. Význam tohoto závazku byl nejdůležitější v době ustálení tohoto právního institutu, jelikož v té době ještě neexistoval obecně platný zákaz použití síly. Dnes, dle mezinárodního práva, mají tyto povinnosti i ostatní státy podle kogentního zákazu použití síly v mezinárodních vztazích, který je doprovázený systémem kolektivní bezpečnosti, nadefinovaný v Chartě OSN a rovněž právem na kolektivní sebeobranu. Z těchto důvodů se postavení trvale neutrálních států, které daný status akceptovaly po roce

---

⁴⁸ POTOČNÝ, M.– ONDŘEJ, J. cit. d., s. 429-430.

⁴⁹ Štruma, P. cit. d., s. 14-15.

⁵⁰ POTOČNÝ, M.– ONDŘEJ, J. cit. d., s. 430.

1945, liší od trvalé neutrality Švýcarska, garantované a uznané roku 1815.⁵¹ Charta OSN byla přijata v roce 1945, proto je daný rok přelomový.

Dále uvedme druhý termín, tedy prostou neutralitu. Autoři, kteří se zabývají prostou neutralitou, vycházejí zpravidla z práva válečného, tedy z ozbrojených konfliktů. Kladou tedy důraz na způsob vyhlášení neutrality a dobu jejího trvání u daného státu.⁵²

Ondřej Potočný, ve své publikaci *Mezinárodní právo veřejné* charakterizuje prostou neutralitu slovy: „*Neutrálním státem se rozumí ten stát, který se neúčastní konkrétní války (mezinárodního ozbrojeného konfliktu). Má základní povinnost neúčastnit se válečných akcí a chovat se vůči všem válčícím stranám stejně. Poskytne-li jedné válčící straně určité výhody, musí je poskytnout i druhé straně. Odepře-li je jedné straně, musí je odepřít i druhé.*“⁵³

Prostá neutralita neboli válečná neutralita, vzniká při vypuknutí válečného stavu na základě jednostranného prohlášení státu, který se daného konfliktu neúčastní. Zároveň však prostá neutralita zaniká při skončení daného válečného stavu. Nevzniká tedy na základě mezinárodní smlouvy, jak tomu je u vzniku trvalé neutrality. Dalším rozdílem mezi trvalou a prostou neutralitou je, že se prostá neutralita řadí k institutu mezinárodního práva ozbrojených konfliktů, tedy válečného práva, kdežto trvalá neutralita v mezinárodním právu mírovém.⁵⁴

Trvale neutrální stát má tedy stejná práva a povinnosti, které vyplývají z pravidel prosté neutrality v případě válečného konfliktu. Na druhé straně, stát má i další povinnosti a to v době míru, kdy se neaplikuje režim prosté neutrality. S těmito povinnostmi také souvisí závazky, jež mají státy, které trvalou neutralitu garantují státům neutrálním. Tyto povinnosti jsou tedy jiné, v době míru a válečného konfliktu. Tedy jinými slovy, status trvalé neutrality je zvláštním režimem, který implikuje závazek v době války, podřídit se pravidlům prosté neutrality. Tento vztah ovšem není reciproční, nedá se tedy aplikovat naopak.⁵⁵ Prostá neutralita tedy sloužila jako prostředek vyhnutí se jedné, konkrétní válce. Což můžeme považovat za podstatný rozdíl k pojmu trvalé neutrality.

---

⁵¹ Štruma, P. cit. d., s. 15.

⁵² Štruma, P. cit. d., s. 15.

⁵³ POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. cit. d., s. 427.

⁵⁴ Štruma, P. cit. d., s. 15.

⁵⁵ Tamtéž, s. 15.

Povinnosti trvale neutrálních států jsou tři základní, a sice povinnost dodržovat pravidla neutrality v době války mezi jinými státy, dále bránit svou nezávislost a poslední povinnost, zákaz brát na sebe v době míru takové závazky, které by mohly zatáhnout stát do válečného konfliktu.⁵⁶

A konečně zatřetí, uveďme pojem neutralita de facto, pro kterou je typická trvalost neutrální politiky, ale není již mezinárodněprávně zakotvená. Řadíme zde státy, které jednostranně vyhlásily trvalou neutralitu, konkrétně: Malta (1981), Švédsko (1834)⁵⁷, Irsko (1939), Finsko (1956)⁵⁸ a Rakousko (1955). Tyto státy tedy nejsou trvale neutrální, ale v době války se na ně vztahují závazky prosté neutrality.⁵⁹ Neutralita de facto se tedy velmi podobá trvalé neutralitě, není ale zakotvena mezinárodní smlouvou.

Trvalá neutralita byla kodifikována v Haagských úmluvách č. V a XIII roku 1907 (konkrétně Úmluva o právech a povinnostech neutrálních států a osob v pozemní válce a také v Úmluvě o právech a povinnostech neutrálnů v námořní válce). Tyto úmluvy dávají neutrálním státům dvě povinnosti, tedy neúčast a nestrannost. Neutrální stát se tedy nesmí účastnit válečných akcí a musí se chovat vůči všem válčícím stranám stejně.⁶⁰

Ke změnám dále došlo v letech 1928 a 1945. V roce 1928 byl přijat Briand-Kellogův pakt a v roce 1945 Charta OSN, které zakázaly použití síly ve vztazích mezi státy. Dále bylo potvrzeno právo kolektivní sebeobrany pro oběť agrese a institucionalizování kolektivního ozbrojeného donucení agresora. Proto se po roce 1945 stala neutralita jednou z možností, nikoliv však jedinou, neúčasti států v ozbrojených konfliktech. Mezi další podstatné úmluvy uveďme Ženevskou úmluvu o zacházení s válečnými zajatci přijatou v roce 1949, ve které jsou rozlišeny neutrální a neválčící mocnosti. Později, roku 1977, byl přijat k daným Ženevským úmluvám Dodatkový

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 15.

⁵⁷ Švédska neutralita byla nicméně dále kodifikována Vídeňským kongresem a později Haagskými úmluvami.

⁵⁸ Státy Finsko a Irsko se řadí ke státům, které uplatňují spíše politiku nezúčastněnosti, než ke státům neutrálním. Dále viz. Štruma, P. cit. d., s. 16. Politiku nezúčastněnosti definoval Jiří Štěpanovský takto: „koncepte nezúčastněnosti jakožto odmítnutí státu apriorně podřizovat svou politickou orientaci předem vymezenému ideologickému zaměření nebo svému začlenění do širší aliance. Být nezúčastněným znamená pro stát zachovat si svobodu volby a pohybu podle zvážení svých vlastních zájmů v dané situaci. Jde tedy v podstatě o nezávislost, uskutečnitelnou jenom ovšem v takovém rozsahu, v jakém to umožňují okolnosti a přirozeně i zdroje státu.“. Více viz ŠTĚPANOVSKEJ, Jiří. *Nezúčastněnost – dimenze minulosti či budoucnosti?* Mezinárodní vztahy. 1969. Vol 4, č. 2, s. 2. (cit 21-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/630>

⁵⁹ Štruma, P. cit. d., s. 15-16.

⁶⁰ Tamtéž, s. 16.

protokol, který rozlišuje státy na neutrální a jiné státy, které nejsou stranami konfliktu.⁶¹ Do přijetí Briand-Kellogova paktu tedy byla válka legitimní prostředek zahraniční politiky států, a právě neutralita sloužila jako jediný způsob vyhnutí se možné válce.

2. 2 Historický vývoj

První z trvale neutrálních států byly mezinárodními smlouvami zakotveny státy Švýcarsko (1815), Belgie (1831)⁶², Lucembursko (1867) a Svobodný stát Kongo (1885).⁶³

Podrobněji se v této kapitole zaměříme na trvalou neutralitu Belgie a Lucemburska. Švýcarskem se budeme zabírat v následující kapitole samostatně.

Prvně uvedme případ trvalé neutrality Belgie. Před vytvořením samostatného státu Belgie, bylo území Belgie součástí Spojeného království Nizozemského (Jižní Nizozemí) pod vládou krále Viléma I, které bylo vytvořeno v roce 1815, na Vídeňském kongresu. Po Napoleonských válkách se velmoci dohodly, že Belgie bude patřit pod Nizozemské království. Samostatná Belgie vznikla až v roce 1830, kdy se odtrhlo Jižní Nizozemí od Nizozemského království. Inspirací pro Belgičany byla červencová revoluce v Paříži, která vypukla na protest proti králi Karlu X. Následně, inspirovaní Belgičané, dne 4. října evakuovali hlavní město a vyhlásili samostatnost od Nizozemského království a také představili provizorní vládu v Bruselu. Žádná z evropských velmocí proti dané samostatnosti nezasáhla.⁶⁴

Vyřešení této nové situace na evropském kontinentu bylo dáno Londýnskou konferencí, na které se sešlo pět evropských velmocí – Anglie, Francie, Rusko, Rakousko a Prusko⁶⁵, které chtěly zabránit válce a mimoto zachovat rovnováhu moci na kontinentě. Na konferenci bylo tedy dohodnuto, že se vytvoření samostatné Belgie uznává a byla také rovněž potvrzena Londýnským protokolem z roku 1830 (uznán byl až v roce 1839).

---

⁶¹ Tamtéž, s. 22.

⁶² Někteří autoři uvádí rok 1830, kdy vzniklo nezávislé Belgické království, jiní rok 1831 a ostatní rok 1839, kdy vešel v platnost Londýnský dekret.

⁶³ DE LAPRADELLE, A. G. *The Neutrality of Belgium*. The North American review. 1914. Vol 200, č. 709, s. 847. (cit 16-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/25108309?origin=JSTOR-pdf>

⁶⁴ WITTE, E. – CRAEYBECKX, J. – MEYNEN, A. (2009). *Political History of Belgium. From 1830 Onwards*. Brussels: Academics and Scientific Publishers nv), s. 11- 31. Děle: *Belgium's Independence (1830 – present time)*. (cit 21-02- 2013). Dostupný z WWW http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/

⁶⁵ První tři velmoci se sešly v Londýně, aby vyřešily řeckou otázku. Při této příležitosti rovněž debatovaly nad otázkou Belgie. Schůzka se konala 4. listopadu 1830.

V protokolu je uvedeno, že se Belgie stává trvale neutrálním státem, který musí daných pět velmocí zabezpečit, stejně jako nedotknutelnost a integritu jejího území. Nutno podotknout, že daná trvalá neutralita byla Belgii vnucena, výměnou za její samostatnost.⁶⁶

Historikové se shodují na faktech, že neutralita Belgie vznikla jako kompromisní řešení, aby evropské státy odrazily válku a vytvořili rovnováhu na evropském kontinentu. Tímto byla trvalá neutralita Belgii vnucena shora, nevznikla tedy snahou Belgie ani přirozeným vývojem země. Vznik trvalé neutrality Belgie byl zakotven protokolem, ve kterém je mimo jiné psáno, že budou v harmonii jak práva belgického lidu, tak zájmy ostatních států. Nicméně, dále uvádí, že zahraniční politika Belgie byla podřízena pěti evropským mocnostem, které jí neutralitu vnutily.⁶⁷

Belgické království tedy vzniklo v roce 1830, kdy se odtrhly jižní provincie od Spojeného království Nizozemského a spojily se s částí území Lucemburska. Velmocemi byla uznána jako trvale neutrální stát. Tento status trvale neutrální země byl oficiální od roku 1839 do roku 1914, kdy na Belgické území vtrhla Německá vojska⁶⁸ a přerušily tak její neutralitu.

Dalším neutrálním státem, který si blíže představíme je Lucembursko, jehož trvalá neutralita vznikla v roce 1867 a rovněž, stejně jako u případu státu Belgie, byla přerušena v roce 1914 vpádem Německých vojsk.

Vyhlášení trvalé neutrality v roce 1867 bylo reakcí na ukončení Německého spolku v roce 1866, který zanikl po konci války mezi Pruskem a Rakouskem. Po zániku Německého spolku nebylo jasné, komu území Lucemburska má připadnout – jestli Francii nebo Prusku. Řešením bylo vyhlášení neutrality Londýnskou smlouvou z roku 1867, a tedy garancí nezávislosti daného území. Nadále však Lucembursko bylo součástí Nizozemského království. Neutralita byla garantována velmocemi, které podepsaly Londýnskou smlouvu – konkrétně: Anglií, Francií, Ruskem, Rakouskem a Pruskem.⁶⁹ Na rozdíl od zaručení

---

⁶⁶ FUEHR, Alexander. *The Neutrality of Belgium*. cit (16-01-13). Dostupný z WWW http://talleyrand.org/TalleyrandBe/neutrality_of_belgium.htm

⁶⁷ *The Neutrality of Belgium. The Origin and Violation*.s. 6-7. cit (16-01-13). Dostupný z WWW http://talleyrand.org/TalleyrandBe/neutrality_of_belgium.htm

⁶⁸ Německá vojska vstoupila do neutrální Belgie, aby prošla do Francie. Jednalo se o taktiku Schlieffenova plánu, který měl zaručit rychlé vítězství Německa v případné válce s Francií. Nicméně, porušením neutrálního statusu Belgie do války vstoupila Velká Británie, která se Londýnským dekretem zavázala ke garanci nedotknutelnosti Belgie.

⁶⁹ Jedná se tedy o stejné velmoci, stejně, které garantovaly neutralitu Belgie. Londýnské smlouvy se neúčastnila Belgie, jelikož jako neutrální stát nemohla garantovat nedotknutelnost Lucemburska.

Belgické neutrality, která byla garantována individuálně, byla Lucemburská neutralita garantována kolektivně. To znamenalo, že při porušení neutrality země, velmoci zasáhnou na obranu země společnou akcí všech ručitelů neutrality. Individuální zásah velmocí byl tedy pouze dobrovolný, na rozdíl od případu Belgie.⁷⁰ Nicméně, ani garantovaná neutralita států Belgie a Lucemburska nevedla k zachování neutrality a nepodařilo se tato území nevtáhnout do války.

2. 3 Bezpečnostní strategie malých států

Neexistuje žádná přesná definice toho, jak vymezit malý stát. Nicméně, definice zahrnují jak fyzické, tak geografické charakteristiky daných států, jejich stupeň izolace a zranitelnosti. Charakteristiky tedy zahrnují rozlohu státu, velikost populace, hrubý domácí produkt, hrubý národní produkt a příjem na hlavu. Na druhé straně je velmi podstatná závislost těchto malých států na jejich vlastní obraně politice, bezpečnosti či mezinárodních bezpečnostních organizacích. Klíčem k určení, zda se jedná o malý stát, je právě otázka bezpečnosti a obrany státu, tedy velikosti a schopnosti armádního sektoru.⁷¹

Právě geografická poloha byla v minulosti klíčová pro státy, které se staly neutrálními. Jak Belgie, Nizozemsko tak Švýcarsko byly malými státy a nebylo by pro ně jednoduché si uhájit nedotknutelnost jejich území. Proto byla v dané době neutralita východiskem.

Obor strategická studia definuje termín strategie jako použití vojenské síly za účelem získání hlavního cíle. Strategie určuje klíčový bod, od kterého se poté strategie dále rozvádí. Státy, které jsou stabilní, co se týče bezpečnostní situace, nemusí strategii mít, nicméně státy, které se nacházejí v nestabilní bezpečnostní situaci, danou strategii potřebují.⁷² Neznamená to tedy, že každý malý stát nutně potřebuje svou konkrétní strategii, obecně ale platí, čím menší stát, tím potřebnější strategie.

Malé státy nemohou vůči ostatním státům aplikovat agresivní politiku ani se nemohou stát vůdčími státy jakékoliv aliance, které jsou členem. Pokud malé státy chtějí

---

⁷⁰ SHERMAN, Gordon. *The Permanent Neutrality Treaties*. The Yale Law Journal. 1915. Vol. 24, č. 3, s. 238-239. (cit 16-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/787607?origin=JSTOR-pdf>

⁷¹ RUBLOVSKIS, Raimonds. *Challenges of Small State in the 21st century global security and defense environment. Latvian case*. Latvian institute of International Affairs. 2012. (cit 30-1-13). Dostupný z WWW <http://liia.lv/en/blogs/challenges-of-small-state-in-the-21st-century-glob/>

⁷² BAILES, Alyson. *Does a Small State Need a Strategy?* S. 2-7.(cit. 30-01-13). Dostupný z WWW http://www.stofnanir.hi.is/ams/sites/files/ams/Bailes_Final_0.pdf

mít vliv na dění ve světě, mají tedy omezené možnosti na rozdíl od velkých států. Mezi možnostmi, jak dění ovlivnit patří – použití národní identity a autority, která se týká či vyjadřuje ke speciálnímu tématu, nebo ziskem ochrany plynoucí z členství v alianci, nebo z členství v organizaci zaručující kolektivní obranu.⁷³ Přičemž se nevylučuje jejich kombinace.

Malé státy v historii vždy reagovaly na nastolené strategie velkých států a snažily se je následovat, než aby vytvářely své vlastní strategie. Velkým států a hlavně velmocím neměly co nabídnout, a proto neměly prostor k ovlivnění světového dění. Tento trend se pro malé evropské státy změnil po konci druhé světové války. S proměnou bezpečnostního prostředí, zejména po konci studené války, se strategickým prvkem malých států stal vstup do aliancí či mezinárodních organizací a připojení právě malých států k velkým státům.

---

⁷³ Tamtéž, s. 12.

3. Vznik neutrality Švédska, Švýcarska a Rakouska

3.1 Švédsko

Švédská neutralita se datuje do první poloviny 19. století za vlády krále Karla XIV, který se snažil vytvořit nový mezinárodní řád země, nezapojování se do válek a zajištění rovnováhy sil. Karel XIV jednal pragmaticky a nechtěl být zatahován do rivality okolních států. Švédsko bylo v 19. století charakterizováno jako nezávislé, nejednalo se tedy o deklarovanou trvalou neutralitu.⁷⁴ Nevstupováním do válek, konfliktů s okolními státy a snahou o rovnováhu sil, což byla politika Karla XIV, kterou můžeme řadit k realistickému paradigmatu.

Koncept neutrality byl reakcí na ztrátu skoro veškerých švédských držav okolo Baltského moře během 18. století. Na tuto novou geopolitickou situaci reagoval král Karel XVI změnou zahraniční a bezpečnostní politiky.⁷⁵ Proto Karel XIV 4. 1. 1834 zaslal britské a ruské vládě memorandum, ve kterém sděluje, že Švédsko zůstane neutrální zemí vůči krizi na Blízkém východě. Neválčícím státem se také Švédsko prohlásilo v roce 1864 v prusko-rakousko-dánské válce, kdy se švédské vojenské jednotky vylodily v Dánsku, ale do bojů se nezapojily.⁷⁶ Nicméně, tento akt můžeme považovat v rozporu s neutralitou země, i když vojenské jednotky do války nezasáhly.

Dalším milníkem byl rok 1912, kdy během krize na Balkáně a v severní Africe Švédsko společně s Norskem a Dánskem opět prohlásilo zachování neutrality.⁷⁷ Právě rok 1834 je mnohými považován za vznik Švédské neutrality. Nicméně, ve válce nebylo od roku 1814. V této době tedy můžeme sledovat realistický přístup zahraniční politiky Švédska a hlavně zachování samostatnosti, svrchovanosti a oddálení hrozeb.

V první světové válce zůstalo Švédsko neutrální zemí, nezapojilo se tedy do války. Nebylo členem žádné z aliancí a rovněž postupovalo dle Haagských konvencí. Neutralita

---

⁷⁴ GUSTAVSSON, J. (1998). *The Politics of Foreign Policy Change. Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. Lund: Lund University Press. s. 72-73.

⁷⁵ Dále nutno podotknout, že roku 1809 ztratilo Švédsko Finsko. Více viz.: ROLENC, Jan. *Transformace švédské bezpečnostní politiky: Od neutrality k neúčasti*.

⁷⁶ HOJDA, Zdeněk. *Jako ježek v nebezpečí. Klikaté cesty švédské neutrality za 2. světové války*. Dějiny a současnost. Kulturně historická revue. 2009. Č. 10. (cit 06-03-2013). Dostupný z WWW <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/10/jako-jezek-v-nebezpeci/>

⁷⁷ LINDSTRÖM, G. (1997). *Sweden's Security Policy: Engagement – The Middle Way*. Institute for Security Studies – Western European Union.

byla během první světové války respektována, neporušena a hlavně zachována. Nicméně bylo zjevné, že Švédsko bylo nakloněno Německu, jelikož Německo bylo Švédským hlavním obchodním partnerem dané doby.⁷⁸ Také se nezapojilo do obchodní blokády velmocí proti Německu, což ovšem nebylo v rozporu s neutralitou. Švédsko spoléhalo samo na sebe, nechtělo střet zájmů a vystavení země možnému nebezpečí, zániknutí neutrality či vstupu do války.

Dále uveďme rok 1920, kdy došlo k mírnému přehodnocení neutrality země, jelikož bylo parlamentem umožněno, aby se Švédsko stalo členem Společnosti národů. Toto členství totiž umožňovalo opět vyhlášení neutrality v případě další války. Stalo se tak v roce 1936, kdy byla neutralita znovu vyhlášena společně se zvýšením výdajů na vojenskou obranu v odezvě na napětí v Evropě. Opakované vyhlášení neutrality parlament vyhlásil v roce 1939.⁷⁹ Bylo to reakcí na sílící mezinárodní tlak. Vstup do Společnosti národů můžeme pokládat za znak multilateralismu a rovněž liberalismu. Nicméně, na druhé straně vidíme zvýšení výdajů na vojenskou obranu země, což je typický znak realismu.

Následně, v druhé světové válce, bylo Švédsko opět neutrální zemí a nechtělo se nijak zapojit do bojů. Avšak tato situace a zejména mezinárodní prostředí bylo poměrně složitější v porovnání s první světovou válkou.

Když Sovětský svaz napadl Finsko, Švédsko sice zůstalo neutrálním státem, na druhé straně ale Finsku dodávalo zbraně a vojenské zařízení, ale když Velká Británie chtěla přes Švédsko poslat vojenskou pomoc Finsku, Švédsko odmítlo. Po roce 1940, po okupaci Norska a Dánska, Německo stáhlo své vojáky z Norska přes Švédské území, čím byla porušena neutralita státu.⁸⁰ Dalším sporným bodem Švédské neutrality byl rok 1941, kdy Německo napadlo Sovětský svaz a potřebovalo přesunout své jednotky z Norska do Finska a Švédsko tento přesun přes své území povolilo.⁸¹

Autor Jan Rolenc uvádí, že Švédsko během druhé světové války lze charakterizovat spíše jako neválčící stát, než stát neutrální.⁸² Opět, pro Švédsko bylo na prvním místě nezapojení se do konfliktů.

---

⁷⁸ ROLENC, Jan. *Transformace švédské bezpečnostní politiky: Od neutrality k neúčasti*.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ GUSTAVSSON, J. cit. d., s. 72-73.

⁸¹ *Swedish Neutrality*. (cit 31-1-13). Dostupný z WWW <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/se-neutrality.htm>

⁸² ROLENC, Jan. Cit. d.

Do té doby nebyla švédská neutralita nijak stvrzena mezinárodními smlouvami ani uznána velmocemi. Tento fakt se nezměnil ani po válkách, ani v pozdějších letech. Švédská neutralita tedy není zakotvena žádnou mezinárodně právní smlouvou ani není v ústavě země. Švédsko se samo rozhodlo po světových válkách v politice neutrality pokračovat, což plyne z přesvědčení, že švédská neutralita je nejlepší volba, jak ubránit zemi před vstupem do jakékoliv možné války. Švédsko má rovněž kvalitní vojenské kapacity, které by zemi v případném konfliktu bránily.

Bývalý švédský velvyslanec Sverker Åström⁸³, nadeřinoval dva principy švédské neutrality, a sice: zaprvé, aby se v době míru neuzavíraly závazky, které by poté ohrožovaly udržení švédské neutrality a zadruhé, aby Švédsko v době míru inspirovalo ostatní státy světa, aby politiku neutrality respektovaly a zachovaly i v době války.⁸⁴ Z prvního závazku jasně vyplývá, že se Švédsko nesmí stát členem žádné aliance, či organizace, která by byla v rozporu s neutralitou země. Druhý závazek již tak jednoznačný však není. Nicméně, ani tyto dva principy nejsou zakotveny mezinárodní smlouvou.

Po druhé světové válce, v období studené války, můžeme švédskou zahraniční politiku charakterizovat třemi událostmi, a to: zaprvé, dohodami se západním blokem, zadruhé, rozsáhlým zapojením do systému OSN⁸⁵ a konečně zatřetí, podporu zemí třetího světa. Švédsko se plně zapojovalo do akcí OSN a jejich vojáci působili společně s ostatními členy OSN v akcích modrých přileb – v peacekeepingových misích či jako pozorovatelé.⁸⁶ Toto zapojení do OSN Švédsko ještě více posunulo k politice liberalismu a mezinárodní spolupráci.

Dalším podstatným bodem, který je nutno uvést, byl rok 1971, kdy švédský parlament neschválil vstup země do Evropského společenství (dále jen EU)⁸⁷. Parlament argumentoval slovy, že by se členství neshodovalo s neutralitou země.⁸⁸ Nicméně, členem EU se stalo až roku 1995 během čtvrtého rozšíření. Tomu se budeme věnovat v práci později.

---

⁸³ Sverker Åström byl švédský poválečný diplomat.

⁸⁴ GUSTAVSSON, J. (1998). Cit. d., s. 73.

⁸⁵ Švédsko se stalo členem OSN v roce 1946.

⁸⁶ LINDSTRÖM, G. (1997). *Sweeden's Security Policy: Engagement – The Middle Way*.

⁸⁷ Dnes EU.

⁸⁸ LINDSTRÖM, G. (1997). Cit. d.

Dobu po konci studené války můžeme charakterizovat jako rozvoj spolupráce se světem a vstupem do EU. Parlament rovněž modifikoval bezpečnostní politiku země, aby se shodovala s postbipolárním uspořádáním ve světě a byla aktuální a schopná reagovat na nové hrozby. Země stále byla neutrální, ale musela také nalézt shodu s EU.⁸⁹ V postbipolárním světě Švédsko naplňovalo tedy znaky liberalismu a přešlo k mezinárodní spolupráci.

Koncept neutrality byl tedy přijat zcela přirozeně, historickým vývojem, nebyl Švédsku vnucen shora a vedl k ochraně území, zachování jednotnosti a nevstupováním státu do válek. Politika neutrality spadá do první poloviny 19. století.

Švédsko lze díky velikosti jeho populace řadit k malým státům.⁹⁰ Dále je také velmi podstatná jeho geografická poloha, jelikož se nachází na severu Evropy a sousedí s Finskem, které bylo od roku 1809 do 1917 pod nadvládou Ruska. Je tedy zřejmé, že se snažilo uhájit svoji nezávislost a svrchovanost. U tohoto státu tedy reálně hrozilo napadení Ruska přes území Finska. Nebezpečí napadení bylo ještě znásobeno po ztrátě držav okolo Baltského moře, kdy se jeho území ještě zmenšilo a změnila se tak jeho pozice na mezinárodní scéně.

Od doby, kdy Švédsko přišlo o državy okolo Baltského moře během 18. století a došlo k zmenšení jeho území, Švédsko přišlo o velmocenské postavení v Evropě. Poté již mělo reálně menší vliv na dění na mezinárodní scéně a následně jejího ovlivnění.

Politika neutrality Švédska nebyla zakotvena mezinárodně právními smlouvami, ale i přes to byla respektována okolními státy. Neutralita byla ovšem porušena během druhé světové války, kdy přes území Švédska prošla německá vojska na území Norska. Nicméně poté byla politika neutrality opět obnovena.

3. 2 Švýcarsko

Vestfálským mírem deklarovaným v roce 1648, kterým byla ukončena 30ti léta válka, byla uznána Švýcarská konfederace. Švýcarská konfederace prováděla politiku neutrality od roku 1674, kdy ji jednostranně vyhlásila. Jednalo se pouze o jednostranné

---

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Rozloha Švédska je 450 000 km², přičemž počet obyvatel je pouhých 9,5 mil. Hustota zalidnění je tedy nízká. Více viz <http://www.sweden.se/eng/Home/Quick-facts/>

vyhlášení, a proto nebyla tato neutralita mezinárodněprávně zakotvená. Avšak kvůli Francouzské revoluci (1789) a následným napoleonským válkám, Švýcarsko svou neutralitu neudrželo. Po přijetí nové ústavy v roce 1798, jednotlivé kantony ztratily nezávislost a došlo k zřízení Helvétské republiky, která měla podepsanou spojeneckou smlouvu právě s Francií.⁹¹

K obnovení Švýcarské konfederace v původních hranicích opětovně došlo až v roce 1814, kdy byl poražen Napoleon. Následný mezník ve vývoji trvalé neutrality Švýcarska byl dán 20. března 1815 dohodou na Vídeňském kongresu, který byl zahájen již v roce 1814. Právě na Vídeňském kongresu byla trvalá neutralita Švýcarska uznána a garantována těmito státy: Velkou Británií, Francií, Portugalskem, Španělskem, Pruskem, Rakouskem, Ruskem a Švédskem. Výše zmíněné státy podepsaly deklaraci trvalé neutrality Švýcarska, které k ní přistoupilo 27. května 1815. Deklarace byla potvrzena Pařížským aktem o uznání a zaručení trvalé neutrality Švýcarska.⁹² Zde lze vidět rozdíl v politice neutrality Švýcarska a Švédska, jelikož Švédská neutralita nebyla nikdy právně zakotvena ve smlouvách, tudíž ani garantována ostatními státy.

Švýcarská neutralita je datována od roku 1815 a dodnes nebyla nikterak přerušena, tedy ani během dvou světových válek. Švýcarsko má zavedenou všeobecnou vojenskou povinnost a udržuje poměrně silnou armádu, která je předpokladem pro udržení se neutrálního státu a rovněž plnění povinností, které státu náleží v případě propuknutí ozbrojeného konfliktu. Neutralita Švýcarska byla a je primárně považována za prostředek k udržení nezávislosti státu. Nutno podotknout, že od roku 1815 se střídala dvě období, a to období plné neutrality a období diferenciované neutrality.⁹³ Stejně tak jako Švédsko, tak i Švýcarsko dbalo na kvalitní vojenskou obranu země – znak realismu, aby demonstrovalo moc státu a zachovalo neutralitu.

---

⁹¹ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 17.

⁹² Tamtéž, s. 17.

⁹³ Období diferenciované neutrality můžeme datovat do období počátků neutrality až do 19. století, kdy se země neúčastnila válečných konfliktů, ale poskytovala stranám konfliktů žoldnéře nebo povolilo přechod cizích vojsk přes své území. Poté, se země řídila politikou diferenciované neutrality v letech 1920-1938, kdy se podílelo na hospodářských sankcích. Nicméně, od roku 1938 se jedná o období plné neutrality. Více viz ŠTRUMA, P. cit. d., s. 17-18.

Roku 1817 se Švýcarsko připojilo ke Svaté alianci⁹⁴ a později v roce 1920 bylo dokonce zakládajícím státem Společnosti národů. Připojením ke Společnosti národů na sebe vzalo závazek, že se musí podílet na hospodářských sankcích, které tato organizace vyhlásí. Na druhou stranu se Švýcarska netýká účast ve vojenských akcích, povolování průchodu jednotek ostatních států a rovněž příprava vojenských operací na území Švýcarska. Radou Společnosti národů byl uznán zvláštní status Švýcarska.⁹⁵

Období diferenciované neutrality můžeme datovat do let 1920 až 1938, kdy se Švýcarsko dokonce podílelo na hospodářských sankcích Společnosti národů, konkrétně po roce 1935, které byly namířeny proti Itálii, kvůli konfliktu v Habeši. Podílení se na těchto hospodářských sankcích bylo ukončeno v roce 1938 a Švýcarsko tehdy prohlásilo, že se již nebude podílet na hospodářských sankcích, jelikož by se mohlo vystavit možnému nebezpečí. Od této doby můžeme tedy mluvit o období plné neutrality.⁹⁶ Lze vidět, že Švýcarsko vždy chtělo svou neutralitu uhájit a nechtělo vystavit zemi možnému nebezpečí. V komparaci se Švédskem lze vidět opět markantní rozdíl – neutralita Švýcarska nebyla od roku 1815, ani během dvou světových válek, nijak porušena.

Po ukončení druhé světové války a vzniku OSN, přijalo Švýcarsko dogma, že nebude členem žádné organizace kolektivní bezpečnosti, pokud nebude mít udělenou výjimku ze sankčních závazků, aby se na sankcích nemuselo vůbec podílet. V dané době, tedy během zakládání OSN, ovšem státy odmítly důvod trvalé neutrality jako nutnost k udělení výjimky ze sankčních závazků, a proto se Švýcarsko nestalo zakládajícím státem OSN.⁹⁷ Švýcarsko se nicméně stalo členem OSN 10. září 2002. Švýcarsko opět dalo přednost zachování neutrality země, před mezinárodní spoluprácí formou organizace, jejíž podmínky hraničily s politikou neutrality země. Švýcarsko se tedy řídilo hlavně prioritními zájmy státu, rozložením moci, vojenskou silou země a snažilo se předcházet potenciálním hrozbám, konfliktům a střetům zájmů. Spoléhalo tedy převážně samo na sebe. Dominoval realistický přístup k zahraniční politice.

---

⁹⁴ Svatá aliance bylo spojení států Ruska, Rakouska a Pruska v roce 1815, tedy po konci napoleonských válek a Vídeňském kongresu, zřízená k dodržování pořádku podle křesťanské solidarity a měla sloužit k zabránění demokratickým hnutím, osvobozeneckým hnutím, povstáním a revolucím v Evropě. Zakládající smlouva Svaté aliance byla podepsána 26. 9. 1815 ruským carem Alexandrem I., rakouským císařem Františkem I. a pruským králem Fridrichem Vilémem III. Nicméně, nepodařilo se jí zabránit revolucím v roce 1848, a proto byla odsouzena k zániku.

⁹⁵ Tamtéž, s. 17-18.

⁹⁶ Tamtéž, s. 18.

⁹⁷ Tamtéž, s. 18.

Ministerstvo zahraničních věcí Švýcarska v roce 1954 vyhlásilo směrnici o neutralitě, která byla založena na těchto čtyřech principech: zaprvé, ozbrojená neutralita, zadruhé, politická neutralita, zatřetí, neúčast v politických organizacích, a konečně poslední princip, zákaz účasti v celních a hospodářských uniích, které by zemi vedly k jednostranné závislosti. Nutno podotknout, že tyto principy nejsou právně závazné, jelikož nebyly schváleny ani parlamentem, ani Spolkovou radou. Nicméně, tyto principy byly dodržovány.⁹⁸ Principy neutrality, které byly dodržovány, i když nebyly právně závazné pro stát, jelikož nebyly schváleny parlamentem, byly rovněž určující i ve Švédsku, jak jsme uvedli výše. Tato skutečnost je tedy společná pro obě komparované země.

Nyní můžeme poukázat na dvě výjimky, které vybočují ze striktní trvalé neutrality. A sice, kdy Švýcarsko v roce 1951 s dodržováním pravidel ohledně exportu vojenských výrobků do Východní Evropy, které vycházejí z dohody COCOMu⁹⁹ a poté v roce 1963, kdy se stalo členem Rady Evropy.¹⁰⁰

Dalším podstatným bodem v definování Švýcarské neutrality byla příloha vládní zprávy o zahraniční politice Švýcarska, nazvaná *Zpráva o neutralitě* vydaná v roce 1993. V dané zprávě je uvedeno, že je třeba kvůli novým mezinárodním výzvám a změnám v mezinárodním prostředí redefinovat zahraniční politiku země. Švýcarsko skrze danou zprávu zachovalo trvalou a ozbrojenou neutralitu, kterou ale chápe jako neúčast země v ozbrojeném konfliktu, neposkytnutí vojenské pomoci žádné z válčících stran a také obranu Švýcarska. Na druhé straně zpráva odlišuje politiku neutrality, která je Švýcarskem uplatňována nad rámec mezinárodních závazků země. Znamená to tedy, že Švýcarsko má zachování velkou míru volnosti v jednání. Vyplývá z toho tedy fakt, že Švýcarsko by mělo aktivně podporovat činnosti ve prospěch udržení míru. Jedná se i o činnosti nad rámec

---

⁹⁸ Tamtéž, s 18.

⁹⁹ *Coordinating Committee for Multilateral Export Controls*, která byla vytvořena západním blokem v roce 1949, po konci druhé světové války. Cílem bylo uložit embargo na zbraně a strategické technologie pro země východního bloku. Členem CoCom bylo 17 zemí – Austrálie, Belgie, Kanada, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Itálie, Japonsko, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Turecko, Velká Británie a USA. Dále bylo šest spolupracujících zemí – Rakousko, Finsko, Irsko, Nový Zéland, Švédsko, Švýcarsko. Více viz KNES, Michael. *Coordinating Committee for Multilateral Export Controls and the Wassenaar Arrangement*. Encyclopedia of Business. (cit 06-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.referenceforbusiness.com/encyclopedia/Con-Cos/Coordinating-Committee-for-Multilateral-Export-Controls-and-the-Wassenaar-Arrangement.html#ixzz2MmHtl2Nd>

¹⁰⁰ ŠTRUMA, P. cit.d, s. 18-19.

tradičních dobrých služeb¹⁰¹ a humanitární pomoci, rovněž o podporování mezinárodní spolupráce a solidarity. Švýcarsko tedy vždy musí rozhodovat ad hoc o možnostech umožnění humanitární intervence a vojenských sankcí schválených nebo nařízených Radou bezpečnosti OSN. Dané intervence či sankce se vždy liší případ od případu. Podotkněme, že naopak podpora hospodářských sankcí není v rozporu s neutralitou země. Rovněž není v rozporu se členstvím v EU, jelikož dané členství není podmíněno žádnými vojenskými závazky.¹⁰²

Politika neutrality byla přijata zcela přirozeně, historickým vývojem a stejně jako ve Švédsku nebyla nastolena shora. Z historického hlediska je tedy zřejmé, že koncept neutrality byl přijat k ochraně země, zachování celistvosti a nedotknutelnosti, jelikož Švýcarsko bylo a je malým státem¹⁰³, sousedícím s velkými státy, které ovlivňovaly nejen dění na evropském kontinentu – tedy z historického pojetí, velmocemi – konkrétně Francií, Německem, Rakouskem a Itálií.

Geografická poloha státu a nepatrný vliv na mezinárodní scéně¹⁰⁴, byly tedy určující pro vznik politiky neutrality. Zde můžeme vidět paralelu se Švédskem a tamní politikou neutrality, respektive jejím vznikem.

V historii Švýcarska plnila neutralita důležitou roli vnitřní i vnější, které se dnes již spíše vytratily. Mezi vnitřní funkce uveďme stabilizaci a integraci země, které je heterogenní jak nábožensky, kulturně i jazykově. Mezi vnější funkce uveďme zajištění míru a nezávislosti. Dnes Švýcarsko již nemusí čelit tlakům okolních mocností, jelikož sousedí s mírumilovnými sousedy, kteří jsou integrováni v EU, a se členy EU je Švýcarsko vázáno hospodářskými smlouvami. Proto lze spíše mluvit o nalezení nového obsahu a smyslu neutrality jako takové.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ Jedná se o poskytování dobrých služeb neutrálními státy i v době konfliktu, které nejsou považovány žádnou ze stran konfliktu za nepřátelský akt. Například zde spadá vyslání modrých přileb s předchozím souhlasem všech stran konfliktu. Dobré služby tedy slouží k udržení míru bez použití zbraní a jsou tedy vhodné (právně i politicky) pro neutrální státy.

¹⁰² Tamtéž, s. 21-22.

¹⁰³ Rozloha země je 41 285 km² a počet obyvatel čítá necelých 8mil. Více viz <http://www.swissworld.org/>

¹⁰⁴ Podotkněme, že Švýcarsko nemá žádné zásoby ropy, zlata, diamantů, uhlí ani železa. Více viz HABICHT, Max. *The Special Position of Switzerland in International Affairs* International Affairs. 1953. vol. 29, č. 4, s. 457. (cit 04-02-13). Dostupný z WWW

<http://www.jstor.org/stable/2606004>

¹⁰⁵ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 23.

3. 3 Rakousko

Neutralita Rakouska není na rozdíl od švýcarské neutrality kontinuální, což je převážně dáno vnitropolitickým vývojem a rovněž mezinárodním postavením dané země. Z toho důvodu autor Pavel Šturma rozdělil neutralitu Rakouska do tří etap, a sice prehistorie trvalé neutrality, poté právní základy současné rakouské neutrality a konečně poslední, dnešní diskuze o obsahu a dalším smyslu rakouské neutrality.¹⁰⁶ Zde vidíme rovněž rozdíl od kontinuální neutrality Švédska a Švýcarska.

První období rakouské neutrality můžeme datovat do období konce 1. světové války, protože bylo ustanoveno provizorní národní shromáždění, ve kterém byli zástupci německy mluvících zemí Rakouska-Uherska. Neprohlašovalo se za pokračovatele monarchie, jelikož vzešlo z revoluce a mělo představovat nový stát na mezinárodní scéně. Jako nový stát na něj nebylo nahlíženo jako na bývalou válečnou stranu, a proto bylo považováno na neutrální stát. Vítězné mocnosti uznaly Německé Rakousko pouze jako mezinárodněprávního nástupce rakouské části monarchie, ne jako samostatný, nově vzniklý stát. Následně po Versailleské mírové konferenci došlo ke změně, Německo uznalo rakouskou neutralitu a mělo ji rovněž plně respektovat. Následně byla uzavřena Saint-Germainská smlouva¹⁰⁷, mezi Německým Rakouskem a vítěznými mocnostmi, která přejmenovala zemi na Rakouskou republiku a hlavně Rakousku stanovila povinnost být neutrálním státem. Ze závazku vyplývalo, že Rakousko nesmí samostatně, tedy bez schválení Rady Společnosti národů činit také kroky, které by mohly být v rozporu s neutralitou země. Nicméně, nemůžeme mluvit o zcela neutrální zemi, pouze díky výše zmíněné smlouvě.¹⁰⁸ Zde můžeme vidět zcela rozdílný vývoj politiky neutrality Rakouska v komparaci se Švédskem a Švýcarskem, jelikož v Rakousku se nejedná o neutralitu historickým vývojem, ale nastolením shora.

Nutno podotknout, že roku 1938 bylo Rakousko po anšlusu připojeno k Německu a k obnovení samostatného státu Rakouska došlo až po ukončení druhé světové války, respektive po osvobození Rakouska vítěznými mocnostmi. Následně, roku 1947 obě velké politické rakouské strany¹⁰⁹ měly ve svém programu neutralitu zařazenou. Debaty o

---

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁰⁷ Smlouva byla uzavřena 10. 9. 1919.

¹⁰⁸ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 23-24.

¹⁰⁹ Jednalo se o ÖVP a SPÖ.

neutralitě Rakouska na mezinárodní scéně byly poprvé zmíněny roku 1954 na konferenci ministrů zahraničních věcí v Berlíně. Rakousko zde přišlo s návrhem jakékoliv neúčasti země ve vojenských paktech a současně se zamítnutím působení vojenských základen jiných států na území Rakouska.¹¹⁰ Proto se jedná o první kroky, které směřovaly k neutralitě země po konci druhé světové války. Rakousko, na rozdíl od Švédska a Švýcarska, hledalo cestu z poválečné situace a hlavně cestu k samostatnosti země. Jednalo se tedy o východisko z konkrétní situace, ve které se stát nacházel. Tento fakt můžeme považovat za hlavní rozdíl od vývoje neutrality zemí Švédka a Švýcarska. Dalším rozdílem je časové ohraničení, kdy začala být politika neutrality v Rakousku aktuální. Tedy až po konci druhé světové války – s velkým časovým odstupem v komparaci se Švédskem a Švýcarskem.

Druhé období neutrality Rakouska se váže s datem 15. 4. 1955, kdy bylo podepsáno Moskevské memorandum¹¹¹, ve kterém se Rakousko zavázalo k trvalé neutralitě. Podotkněme, že dané memorandum neustanovilo Rakousko jako neutrální zemi z mezinárodního hlediska, ale ustanovilo cíle, které má Rakousko následovat.¹¹² Nicméně, plná suverenita byla v Rakousku obnovena až Státní smlouvou, která byla uzavřena v květnu 1955 mezi Rakouskem a čtyřmi velmocemi¹¹³, které spravovaly Rakousko po konci války. V dané smlouvě se právě tyto velmoci zavázaly k respektování nezávislosti dané země. Státní smlouva vstoupila v platnost 27. 7. 1955 a zároveň od té doby bylo nutné do 90-ti dnů provést odsun spojeneckých vojsk. Přičemž ústavní zákon o trvalé neutralitě Rakouska byl přijat 26. 10. 1955 Národní radou.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Tamtéž, s. 24.

¹¹¹ Výsledek jednání mezi Rakouskem a Sovětským svazem.

¹¹² VERDROSS, Alfred. *Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization*. The American Journal of International Law (online). 1956. č. 1 (cit 2012-05-11). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2194585?&Search=yes&searchText=Verdross&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DVerdross%26gw%3Djtx%26acc%3Don%26prq%3DAustria%25C2%25B4s%2Bpermanent%2Bneutrality%26Search%3DSearch%26hp%3D25%26wc%3Don&prevSearch=&item=3&ttl=444&returnArticleService=showFullText>. (s. 61)

¹¹³ USA, Velká Británie, Francie a Sovětský svaz.

¹¹⁴ KUNZ, Josef. *Austria's Permanent Neutrality*. The American Journal of International Law (online). 1956. č. 2 (cit 2012-05-11). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2194959?&Search=yes&searchText=Austria%25C2%25B4s&searchText=permanent&searchText=neutrality&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DAustria%25C2%25B4s%2Bpermanent%2Bneutrality%26acc%3Don%26wc%3Don&prevSearch=&item=1&ttl=9&returnArticleService=showFullText>. (st 420)

Tento akt byl doprovázen explicitní či implicitní notifikací ostatních států na mezinárodním poli. Trvalou neutralitu výslovně uznalo 62 států, pět států vzalo notifikaci na vědomí a pět států se k ní nevyjádřilo.¹¹⁵ Tímto byla mezinárodně uznaná trvalá neutralita Rakouska. Mezinárodně uznaná trvalá neutralita se tedy týká států Rakouska a Švýcarska, nikoliv Švédska.

Smlouva o neutralitě pro Rakousko znamenala ukončení 17ti-leté okupace země cizími vojsky a mohli se tak připravovat na samostatnost poprvé od roku 1938. Jelikož je Rakousko geograficky malé, čítá malý počet obyvatel a nemá cenné zásoby nerostného bohatství, nebylo tedy pro velmoci, které Rakousko spravovaly výhodné o zemi bojovat, proto daly přednost vyjednávání a smlouvě o její samostatnosti. Jednalo se tedy o mírové uspořádání mezi západním a východním blokem během studené války.¹¹⁶

Smlouva o neutralitě Rakouska byla vyjednáвана na bilaterálních jednáních mezi Rakouskem a Sovětským svazem a poté byla představena ostatním třem zainteresovaným stranám spravujícím Rakousko. Autor článku, *The Austrian State Treaty of 1955 and The Cold War*, Ferring Robert, dále píše, že vyjednáním a podpisem takovéto smlouvy, Sovětský svaz mohl sledovat dva cíle své propagandy. Zaprvé, představení nové politické tváře Sovětského svazu (tolerance neutrality mimo východní blok) a zadruhé, schopnost mírového vyjednávání Sovětského svazu na základě bilaterálních smluv s Rakouskem, jelikož se nedohodl čistě se západním blokem. Smlouvou o neutralitě bylo znemožněno následné přezbrojení Rakouska Západní unií.¹¹⁷ V tomto období dominoval čistě realistický přístup k zahraniční politice, jelikož na prvním místě bylo ustanovení samostatnosti Rakouska a rozložení moci. Nešlo o ustanovení spolupráce mezi dvěma bloky, chtěli se vyhnout střetům zájmů a potencionálnímu konfliktu a v neposlední řadě se Rakousko chtělo dále spoléhat jen samo na sebe. V této době nespádalo do žádných mezinárodních organizací, neřídilo se kolektivními rozhodnutími, ani společnými principy. Proto nelze hovořit o multilateralismu.

Třetí období rakouské neutrality, tedy poslední období, které autor Pavel Štruma nazval vývoj rakouské neutrality, můžeme datovat postupně až do dnešní doby. Vývoj

---

¹¹⁵ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 25.

¹¹⁶ FERRING, Robert. *The Austrian State Treaty of 1955 and The Cold War*. The Western Political Quarterly. 1968. Vol. 21, č. 4, s. 651. (cit 06-02-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/446754>

¹¹⁷ Tamtéž, s. 658.

můžeme podle autora Pavla Štruma rozdělit do čtyř etap. Sice na první etapu mezi lety 1945-1955, která se soustředila na získání suverenity. Poté na druhou etapu, která trvala od 1956-1970 a je nazvaná pasivní neutralita. V té době se Rakousko zejména snažilo o obnovení členství v mezinárodních organizacích. Členem OSN se stalo roku 1955 a Rady Evropy o rok později. Zde můžeme vidět příklon k politice multilateralismu. Třetí období lze datovat mezi roky 1970-1983, jednalo se o období aktivní neutrality a je spojeno s kancléřem Bruno Kreiskym. Poslední etapa, čtvrtá, je datována rokem 1987, kdy byla ustanovená velká koalice a je charakterizována příklonem k realistické politice, období spolupráce a odklonu od neutrality švýcarského typu.¹¹⁸

Rakouska neutralita se tedy podstatně liší od Švédské i Švýcarské neutrality. Nevznikla přirozeným historickým vývojem, ale byla zemi vnucena shora, aby se mohla stát opět samostatným a svrchovaným státem po konci druhé světové války, respektive po roce 1955, kdy zemi opustily vítězné mocnosti a Rakousko se mohlo zapojit do mezinárodní scény jako samostatný stát. Jednalo se tedy o řešení konkrétní, poválečné situace a neutralita se jevila jako řešení. V tomto je hlavní rozdíl v komparaci se Švédskem a Švýcarskem.

Dalším rozdílem byla geografická a geopolitická situace země. Do roku 1918 bylo Rakousko součástí Rakouska-Uherska, a bylo geopoliticky významné, což se změnilo po vzniku samostatného Rakouska. Rakousko poté muselo čelit tlaku nacistů, anšlusu a druhé světové válce. O to byla jeho pozice horší, v porovnání se Švédskem a Švýcarskem.

Nebylo tedy neutrální a vně světových válek, jako Švédsko a Švýcarsko. Po konci světových válek se jednalo o malý stát, geopoliticky ne tak významný. Obklopený velkými, významnými státy - Německem a Francií.

---

¹¹⁸ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 26-27.

4. Proměna konceptu neutrality Švédska, Švýcarska a Rakouska (proměna bezpečnostních hrozeb)

Po konci druhé světové války mezinárodní společenství muselo reagovat na další změnu mezinárodního prostředí, která rozdělila svět na dva bloky – západní a východní – a muselo se tak přizpůsobit studené válce, která se datuje od konce druhé světové války až do rozpadu Sovětského svazu.¹¹⁹ Po konci studené války došlo k další zásadní proměně mezinárodního prostředí, a sice k přechodu z bipolárního uspořádání na multipolární, které s sebou neslo převrat mocenského uspořádání, ale také nové hrozby, na které státy musely reagovat. V dané kapitole se zaměříme na proměnu konceptu neutrality v souvislosti s danými změnami v mezinárodním prostředí a rovněž na vstup komparovaných států do mezinárodních organizací, zejména – NATO, OSN a EU.

4.1 Švédsko

Autor Jan Rolenc uvádí, že: „*Švédská politika neangažovanosti v době míru směřující k neutralitě v době války.*“, byla přijata 13. 10. 1956 a byla využívána jako pružný nástroj, jelikož se jednalo o směs neutrality a mezinárodní spolupráce, a také solidarity založené na historii a tradici, která vydržela v této podobě až do konce studené války. Země tedy navenek působila neutrálně. V době studené války rovněž Švédsko kritizovalo obě strany – západní i východní blok – tedy jak sovětskou intervenci v Maďarsku, Československu, tak i naopak postoj USA ve válce ve Vietnamu.¹²⁰ Z tohoto pohledu jednalo neutrálně, nicméně, po roce 1994 vyšly najevo nové skutečnosti, které zjistila Komise pro politiku neutrality a změnily tak celkový pohled na koncepci neutrality Švédska.

Jelikož bylo Švédsko neutrální zemí, ale jeho neutralita nebyla ostatními státy garantovaná, jako v případě Švýcarska, nemohlo se spoléhat na oficiální podporu ostatních států v případě napadení, a proto investovalo do vlastní armády, která fungovala na základě branné povinnosti. Jediný možný agresor dané doby byl Sovětský svaz, nicméně Švédsko by i přes svoji obranu nemohlo dlouhodobě vzdorovat tomuto agresorovi, a z tohoto

---

¹¹⁹ Petr Drulák uvádí, že je mnoho pohledů na to, jak můžeme Studenou válku historicky vymezit. Lze ji datovat od vyhlášení Trumanovy doktríny nebo od odmítnutí Marshallova plánu SSSR. Dále viz DRULÁK, P. (2009). *Metafory studené války – interpretace politologického fenoménu*. Praha: Portál, s. 8.

¹²⁰ ROLENC, Jan. cit. d., s. 137.

důvodu bylo závislé na spolupráci se zeměmi západu. Jako důkaz byly předloženy závěry Komise pro politiku neutrality roku 1994, kdy bylo zjištěno, že tři švédské vlády mezi lety 1946-1969 byly v kontaktu s NATO a navíc přijaly opatření, jak postupovat v případě napadení Sovětským svazem, tedy jak kooperovat s NATO v případě napadení země. Kvůli této spolupráci bylo Švédsko označováno jako sedmnáctý člen NATO, nebo prozápadní neutrální.¹²¹ Neutrální země nemohla takto spolupracovat s vojenskou aliancí a přiklonit se tak k západním spojencům.

Jedním z důkazů, se kterým Komise přišla, bylo cílené zvětšování letišť na území země, aby vyhovovala pro nouzové přistání amerických letadel, v případě napadení Švédska Sovětským svazem. Švédsko tak bylo v přímém kontaktu s USA a spoléhalo na jejich pomoc v případě vojenského konfliktu. Autor Gustav Lindström dále uvádí, že i přes dané závěry Komise, nemohou být jasným důkazem porušení neutrality země. Z předložených materiálů jde nicméně vyčíst tyto závěry – zaprvé, Švédsko hledalo záruky země nad rámec tradiční neutrality, a zadruhé, Švédsko nevstoupilo do západních aliancí, protože nechtělo zvyšovat napětí mezinárodního společenství a hlavně nechtělo vystavit Finsko nebezpečí.¹²² Je tedy zřejmé, že chtělo navenek působit neutrálně, zachovat si svou suverenitu a nezvyšovat tlak mezinárodního společenství. Můžeme zde sledovat odklon od tradiční neutrality země, která se takto proměnila pod vlivem skutečností a novými okolnostmi, tedy studenou válkou. Připomeňme, že švédská neutralita nebyla nikdy zakotvena mezinárodními smlouvami, a proto ji mohla vláda země jakkoliv pozměňovat.

Další z autorů zabývajících se touto problematikou, Nils Bruzelius, rovněž poukazuje na důkazy spolupráce USA a Švédska během studené války, kdy Švédsko spoléhalo na pomoc USA v případě napadení. Uvádí, že v dubnu 1960 Rada národní bezpečnosti USA přijala dokument a stanovisko – *Politika USA vůči Skandinávii*, ve kterém je zmíněna unilaterální bezpečnostní garance ze strany USA vůči Švédsku a tento dokument byl poté rovněž schválen prezidentem USA¹²³ v listopadu roku 1960.¹²⁴ Podotkněme, že Norsko a Dánsko byly členskými státy NATO, Švédsko však nikoliv.

---

¹²¹ Tamtéž, s. 137.

¹²² LINDSTRÖM, G. cit. d.

¹²³ Prezidentem USA v dané době byl Dwight D. Eisenhower.

¹²⁴ BRUZELIUS, N. (2008). "unilaterally if necessary" – *One motive behind the American Security guarantee to Sweden*. i Tidskrift i Sjöväsendet, č. 1, s. 50.

Nils Bruzelius dále cituje oficiální zprávy Rady národní bezpečnosti USA (NSC 6006) z roku 1960, ve kterých se píše, že v případě napadení Švédska Sovětským svazem zasáhne USA na obranu Švédska, i když není členem NATO. Švédská odpověď na tuto zprávu byla, že by proto bylo vhodné udržovat neformální kontakty se švédskou armádou, které by se potom mohly stát základem aktivní spolupráce v případě války.¹²⁵

K neutralitě země během studené války se dále vyjadřuje Ryan Hendrickson a dodává, že Švédsko bylo nadále po konci válek oficiálně neutrální zemí, nicméně dokumenty zveřejněné švédskou vládou dokazují, že země udržovala blízké vztahy se státy NATO a rovněž spoléhala na bezpečnostní záruky některých spojenců, se kterými dokonce i skrytě spolupracovala v oblasti bezpečnostních otázek. Což je ovšem v rozporu s neutralitou, jelikož se nesmí přiklonit ani na jednu stranu, ale musí se vždy chovat neutrálně. Na druhou stranu Švédsko investovalo do vlastní obrany země, a proto dodnes má velmi profesionální armádu – efektivní, dobře vybavenou a vycvičenou.¹²⁶

Politika neutrality a neangažovanosti sloužila jako udržení bezpečnosti Švédska, ale také jako stabilizující prvek mezinárodního společenství. Z tohoto důvodu Švédsko nevstoupilo do NATO. Podotkněme, že během studené války nebyly známy informace o tajné spolupráci mezi USA a Švédskem. Proto bylo mnohými Švédsko považováno za neutrální stát i během studené války. Tyto názory byly mnohými změněny až po roce 1994, kdy vyšly napovrch informace odkryté Komisí.

Wilhem Agrell uvádí, že švédská neutralita byla pouze velkou lží, de facto zahraniční politika Švédska jednala pouze pod rouškou neutrality a Argell označuje tuto neutralitu jako neutralitu západních spojenců, nikoliv neutralita jako takovou. Gerald Aalders říká, že se neutralita Švédska stala pouze prázdným pojmem, nikoliv politikou. Další kritický pohled uvádí P. M. Cole, který podotýká, že si švédská vláda po konci druhé světové vlády neuvědomovala, jak velkou roli Američané hrají v její obrané politice. Opačný názor na politiku neutrality ovšem představovala oficiální švédská politika, která nepřipustila, že by existovaly tajné aliance mezi Švédskem a jinými státy. Autorka Birgit Karlsson dále uvádí, že mezi Švédskem a USA probíhala výměna vojenských informací, ale nevedlo to k porušení neutrality. Není tedy jednoznačné odvodit jednotný pohled na

---

¹²⁵ Tamtéž, s. 57-58.

¹²⁶ HENDRICKSON, Ryan. *Dojmy z minulosti. Švédské partnerství s NATO*. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/czech/history.html>

danou problematiku z pohledu autorů, zabývajících se neutralitou. Nicméně, mezi odborníky zabývajících se tímto tématem je dán konsensus v tom, že se politika neutrality Švédska změnila po konci druhé světové války.¹²⁷ A její proměna byla dána studenou válkou, na kterou země musela reagovat. Vláda země jednala zcela realistickým přístupem k zahraniční politice, když se snažila uhájit svrchovanost země a její nevčlenění do vojenské aliance. Zároveň chtěla postupovat strategicky a uhájit bezpečí země, případně být připravena na její obranu. Jednalo se tedy o uhájení moci Švédska a zajištění rovnováhy moci.

4. 1. 1 NATO

Švédsko se nestalo členem Severoatlantické aliance, ale v roce 1994, tedy až po rozpadu Sovětského svazu a konci studené války, přijalo program Partnerství pro mír¹²⁸ a stalo se tak oficiálním partnerem členských států NATO. Není tedy vůči Severoatlantické alianci od daného roku striktně neutrální. NATO díky tomuto programu efektivně spolupracuje s nečlenskými státy aliance a vytvořilo si tak i další spojence. Švédsko je mezi partnery nejvíce viditelnou zemí, jelikož vysílá na mise vysoký počet svých vojáků a rovněž poskytuje alianci vojenský arzenál. Ryan Hendrickson, americký politolog, podotýká, že švédská armáda je mezi spojenci věhlasná tím, protože své jednotky umí umístit velmi rychle. S danou koncepcí spolupráce s NATO souhlasí většina obyvatel země¹²⁹, nicméně s plnohodnotným členstvím v alianci podpora obyvatel země velmi klesá. Díky přidruženým programům NATO, však Švédsko může i bez plnohodnotného členství spolupracovat s aliancí a může tak pomoci k plnění bezpečnostních úkolů spojenců. Novodobé bezpečnostní hrozby si vyžadují vícestrannou spolupráci a aktivní vojenskou přítomnost v zahraničí, a proto není na místě zaujímat zcela neutrální postoj, což si švédská

---

¹²⁷ KARLSSON, Birgit. *Neutrality and Economy: The Redefining of Swedish Neutrality*. Journal of Peace Research. 1995. Vol. 32, č. 1, s. 38. (cit 14-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/425466>

¹²⁸ Tomuto programu předcházela Rada pro spolupráci, která združovala členské státy NATO a státy střední a východní Evropy po konci Studené války. Vznikla roku 1991 a dnes je její pokračovatelem Rada severoatlantické spolupráce, která vznikla v roce 1997- bude o ní psáno dále v práci. Program Partnerství pro mír je založen na bilaterálních dohodách mezi NATO a členem Partnerství pro mír a cílem je zvýšit stabilitu a bezpečnost v Evropě. Jedná se o spolupráci v obraně, posílení bezpečnostních složek, snižuje ohrožení míru. Dodnes je v programu začleněno 22 zemí, včetně tedy Švédska, Rakouska i Švýcarska. Více viz *The Partnership For Peace Programme*. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

¹²⁹ Podle výzkumu z roku 1995, který byl proveden National Board of Psychological Defence vyplývá, že 70% obyvatel země se domnívá, že je toto členství správné a pouze 17% obyvatel země je opačného názoru.

vláda uvědomila. Vláda se tak musela postavit a zaujmout stanovisko zejména k terorismu a porušování lidských práv.¹³⁰

Cílem programu Partnerství pro mír bylo posílit vazby mezi NATO a zeměmi střední a východní Evropy a zároveň ponechat „otevřené dveře“ neutrálním zemím, které tak mohly společně s NATO účastnit plánování, školení a účasti při akcích udržení míru a rovněž humanitárních misí. Členství Švédska v tomto programu se nesetkalo s žádnými zápornými reakcemi¹³¹, což bylo dáno převážně dlouhodobou tradicí peacekeepingových operací Švédska.¹³² Jak již jsme zmínili výše, Švédsko bylo členem OSN a takových to mírových akcí se pravidelně účastnilo.

Dalším mezníkem spolupráce Švédska s NATO byl rok 1997, kdy se země stala členem Rady euroatlantického partnerství (EAPC).¹³³ Jedná se o fórum založené na multilaterální bázi mezi všemi členy NATO a ostatními účastnickými státy. Spolupracují v otázkách politických a bezpečnostních, zabývají se mezinárodním terorismem, otázkami zbrojení, regionálními problémy, přípravami na možné přírodní katastrofy, ekonomickými otázkami a dalšími aktuálními tématy. Aktivity EAPC se řídí dvouletými plány. Dnes Rada čítá 50 členů a mimo jiné jsou členy rovněž Švédsko, Rakousko a Švýcarsko.¹³⁴ Tedy všechny tři neutrální státy této komparace.

Dále podotkněme, že ve stejném roce, tedy 1997, byl akreditován první švédský vyslanec při NATO. Nicméně, země se na možný vstup do aliance nepřipravovala, nebylo to jejím cílem.¹³⁵

Tyto státy se tedy zapojily do dané spolupráce s NATO po konci studené války, která sebou přinesla nové výzvy, hrozby a změny. Jakob Gustavsson uvádí, že hlavní změnou bylo vnímání možných bezpečnostních hrozeb, a proto země musela reagovat změnou obrané doktríny.¹³⁶ Jak jsme uvedli výše, mezi tyto hrozby nově patřily ochrana životního prostředí, boj proti terorismu, boj proti organizovanému zločinu, ochrana lidských práv.

---

¹³⁰ HENDRICKSON, Ryan. cit. d.

¹³¹ V porovnání s Rakouskem a Švýcarskem, kterým se budeme v práci věnovat později.

¹³² LINDSTRÖM, G. cit. d.

¹³³ Známe pod pojmem EAPC, tedy The Euro-Atlantic Partnership Council.

¹³⁴ The Euro-Atlantic Partnership Council. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49276.htm

¹³⁵ ROLENC, Jan. cit. d., s. 142.

¹³⁶ GUSTAVSSON, J. cit. d., s. 86.

4. 1. 2 OSN

Švédsko se stalo členem OSN v roce 1946, kdy neshledalo žádné rozpory daného členství s politikou neutrality země. Nicméně zdůraznilo, „že v případech, kdy Rada bezpečnosti rozhodne o uplatnění sankcí, nelze sledovat politiku neutrality. Politika neutrality je alternativou v případě, že by kolektivní bezpečnost přestala fungovat“.¹³⁷ Politika kolektivní bezpečnosti byla prioritou Švédska a aktivity země v rámci OSN se začaly prohlubovat zejména po roce 1953, kdy se stal Švéd, Dag Hammarskjöld, generálním tajemníkem organizace – jednalo se o mírové operace, rozvojovou pomoc, ochranu životního prostředí.¹³⁸ Připomeňme, že členové OSN, respektive Rady bezpečnosti, byly jak USA, tak SSSR, proto nemohlo dojít k akcím OSN, které by vyvolaly další možný konflikt. Mezi autory, zabývající se neutralitou Švédska, neproběhla žádná větší diskuze o kredibilitě neutrality země v kontextu vstupu do OSN, proto můžeme souhlasit s názory, že tímto krokem nebyla neutralita země porušena.

Tento názor podporuje i autor Gustav Lindström, který uvádí, že se Švédsko pro daný krok rozhodlo s důrazem na aspekt solidarity a hlavně připojení se k budování nového systému pro mírové řešení mezinárodních událostí. Se vstupem do organizace souhlasily obě mocnosti – USA i SSSR, proto vstup do OSN nezpůsobil žádnou rivalitu mezi východním a západním blokem.¹³⁹

4. 1. 3 ES/EU

V roce 1962 švédský premiér, Tage Erlander, v souvislosti s možným členstvím země v Evropském společenství prohlásil: „*Evropský katolicismus, konzervatismus, kapitalismus a kolonialismus je nežádoucí protestantskému, nekoloniálnímu, severskému státu.*“¹⁴⁰ Jak již jsme poznamenali výše, v roce 1971 švédský parlament neschválil vstup do ES, jelikož se neztotožňoval s neutralitou země. V průběhu studené války byl tedy zcela jasný konsensus, který odmítal vstup země do ES z důvodu zachování neutrality.

---

¹³⁷ ROLENC, Jan. Cit. d., s. 137.

¹³⁸ Tamtéž, s. 137-140.

¹³⁹ LINDSTRÖM, G. cit. d.

¹⁴⁰ ELIASSON, Johan: *Sweden: Adaptation and Resistance*. In: ZEFF, E. Eleanor – PIRRO, B. Ellen (2006). *The European Union and Member States*. London: Lynne Rienner Publishers, s. 253.

Podotkněme, že v roce 1960 byla založena Evropské sdružení volného obchodu (EFTA) jako alternativa pro státy, které nebyly členy ES.¹⁴¹

Nicméně, koncem studené války, rozpadem bipolárního uspořádání a rovněž výraznému ekonomickému poklesu země, byl tento pohled přehodnocen. V roce 1990, si tvůrci politik země, lídři businessu a průmyslových skupin začali uvědomovat výhody členství ES a proto bylo v roce 1994 uspořádáno v zemi referendum a vstup do EU byl schválen 52% hlasů.¹⁴² Přihláška ke vstupu do EU byla podána v roce 1991. Výhody členství v EU zejména pro zlepšení ekonomické situace země uvádí i autor Morten Egeberg, jelikož se Švédsko potýkalo se ztrátami investic.¹⁴³

Přihlášku podala nová vláda a její premiér Carl Bildt prohlásil, že je čas na přehodnocení švédské neutrality. Formuloval tedy prohlášení, ve kterém zmiňuje, že politika neutrality je přeměněna na méně limitovaný koncept, na neúčast Švédska ve vojenských aliancích v době míru s možností zůstat neutrální v době války.¹⁴⁴ Švédsko se tedy v době války může stát válčící zemí a vzdát se konceptu politiky neutrality. Může se rovněž stát členem jakékoliv organizace, výjimkou vojenských aliancí. Nejedná se tedy o žádný striktní koncept politiky neutrality, spíše ho můžeme označit za pružný, reagující na nové hrozby mezinárodního prostředí.

K důvodům přehodnocení pohledu na členství v EU a k samotnému vstupu do EU se věnuje Jakob Gustavsson ve své práci *The Politics of Foreign Policy Change* a uvádí, že hlavní změnou byla transformace rovnováhy moci v mezinárodní politice, která byla spojena s vývojem ve východní Evropě v roce 1989 a hlavně s koncem studené války, kdy tedy zcela vymizela rivalita mezi západním a východním blokem. Konec studené války je spojený s jarem roku 1990 a touto zásadní historickou událostí, či milníkem, kdy došlo ke

---

¹⁴¹ Zakládajícími státy EFTA byly Rakousko, Dánsko, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Později, v roce 1961 se připojilo Finsko, v roce 1970 Island a v roce 1991 Lichtenštejnsko. Státy, které se následně staly členy EU, nebyly dále členy EFTA, proto EFTA dnes čítá čtyři státy – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Nicméně, státy komparace této práce, byly v EFTA od samého počátku a vymezovaly se takto vůči EU. Více viz *EFTA through the years*. (cit 08-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.efta.int/about-efta/history.aspx>

¹⁴² ELIASSON, Johan: *Sweden: Adaptation and Resistance*, s. 253.

¹⁴³ EGEBERG, Morten: *The EU and the Nordic Countries: Organizing Domestic Diversity*. In: BULMER, Simon – LEQUESNE, Christian. (2005). *The Member states of the EU*. Oxford: Oxford University Press, s. 190.

¹⁴⁴ Tepe, F. F. (2007): *Swedish Neutrality and Its Abandonment*. Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar, s. 191. (cit 15-02-2013). <http://www.iticu.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s11/M00167.pdf>

konci rozdělení světa na bipolární, a jedinou mocností se staly USA. Východní Evropa se začala tedy vyvíjet bez komunistického velení. Toto nové uspořádání sebou neslo plno nezodpovězených otázek ohledně bezpečnosti, kterými se zabývalo taktéž pochopitelně Švédsko.¹⁴⁵

Nová situace nebyla zcela stabilní, ale panovala jasná shoda o tom, že se bipolární uspořádání transformovalo v multipolární. Rusko se muselo vypořádat s velkou ztrátou území a rovněž politickou nestabilitou, což nesmírně posílilo pozici USA, které se nicméně nestaly hegemonom, proto bylo nové mezinárodní uspořádání označováno jako multipolární. V této době rovněž začaly nabývat na moci země ve východní Asii, tedy Japonsko, Čína a vzhledem k těmto událostem a změnám se nejsilnější zemí EU stalo Německo.¹⁴⁶ EU se stala silným hráčem na mezinárodním poli a spolu s USA a Japonskem tvořily silnou trojici „států“, které byly považovány za nejsilnější. A Švédsko si bylo vědomo, že svůj vliv posílí právě vstupem do EU a bude z něj rovněž čerpat nemalé výhody.

Jak tyto změny zapůsobily na Švédsko? Během bipolárního uspořádání dávala politika neutrality zemi moc a také prestiž, což se ale změnilo po konci studené války. V multipolárním světě již nebylo tak výhodné nepatřit k žádným aliancím, proto se Švédsko přibližovalo k členství v EU. Samozřejmě členstvím v EU by země ztratila určité povědomí v mezinárodních vztazích, které si zakládalo právě na politice neutrality, na druhou stranu tyto změny s sebou nesly určité výhody. Na tyto změny stále častěji reagovali političtí představitelé svými výroky – například uveďme, že EU byla charakterizována jako důležité centrum moci pro spolupráci a vývoj a pokud se Švédsko stane členem EU, potom získají podporu jejich názorů ve všech členských státech EU.¹⁴⁷ Po dobu studené války Švédsko vidělo potenciální členství v EU jako hrozbu pro jejich neutralitu, což se nicméně po konci války naprosto změnilo. Vidíme, že politika neutrality již nebyla tak pevná a prioritní, jako spíše začlenění země do EU, jejíž prestiž a vliv na mezinárodní scéně stále rostl.

Švédsko se stalo členem EU 1. 1. 1995 spolu s Finskem a Rakouskem a jednalo se o čtvrté rozšíření EU. Tyto nově přistupující země byly všechny neutrální a svoji neutralitu si

---

¹⁴⁵ GUSTAVSSON, J. cit. d., s. 68.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 84.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 85-86.

chtěly zachovat i po vstupu do EU, tedy po přijetí Smlouvy o EU, která zahrnovala přijetí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (dále jen SZBP).

Nicméně na přijetí SZBP bylo ve Švédsku nahlíženo jako na výhodnou společnou politiku, která dokáže zajistit bezpečnost státu v mezinárodním prostředí dané doby. Švédsko prohlásilo, že členství a rovněž participace na SZBP dává zemi lepší možnost ochrany zahraniční a bezpečnostní politiky.¹⁴⁸

Po vstupu Švédska do EU došlo k transformaci švédské bezpečnostní politiky – švédská politika neutrality byla chápána spíše jako neúčast v aliancích a později pouze jako neúčast ve vojenských aliancích. Další podstatnou změnou byl přechod od bezpečnosti teritoriální obrany ke komplexní bezpečnosti. Bezpečnost byla tedy zaměřena rovněž na otázky politické, ekonomické, environmentální a sociální.¹⁴⁹

Švédsko nebylo nakloněno k tomu, aby EU směřovala k možnému vojenskému aktérovi, nicméně po teroristických útocích z 11. září 2001 tuto možnost přehodnotilo a ministr zahraničních věcí prohlásil, že prostuduje návrhy, které by vedly k posílení SZBP.¹⁵⁰ Právě teroristické útoky z roku 2001 byly velkým milníkem na poli mezinárodních vztahů, a proto i Švédsko, v reakci na velké hrozby v podobě teroristických útoků, v multilaterálním uspořádání, muselo zaujmout stanovisko.

Proto k další změně v definování švédské neutrality došlo v roce 2002, kdy vláda zveřejnila novou bezpečnostní koncepci, ve které bylo psáno: „*Cíle bezpečnostní politiky Švédska jsou zachovat mír a nezávislost naší země, přispívat ke stabilitě a bezpečnosti v našem okolí a posilovat mezinárodní mír a bezpečnost. Švédsko sleduje politiku neúčasti ve vojenských aliancích. Tato bezpečnostní politika, která umožňuje naší zemi zůstat neutrální v případě konfliktů v našem okolí, nám dobře slouží.*“¹⁵¹ Rovněž v této koncepci bylo zmíněno, že budoucím hrozbám bude Švédsko čelit společně ve spolupráci s jinými zeměmi, což byl zcela nový prvek bezpečnostní politiky Švédska, od vzniku politiky neutrality země. Dále, autor Rolenc uvádí, že tato koncepce neutrality je formulována tak, že v případě napadení členského státu EU nebo budoucího státu EU, či státu v okolí Švédska, bude zachování neutrality velmi nepravděpodobné. Toto stanovisko bylo již

---

¹⁴⁸ LINDSTRÖM, G. cit. d.

¹⁴⁹ ROLENC, Jan. Cit. d., s. 140.

¹⁵⁰ MENON, Anand: *From crisis to catharsis: ESDP after Iraq*. International Affairs. 2004. Vol. 80, č. 4, s. 645.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 142.

vyjádřeno o rok dříve, kdy vláda prohlásila, že při agresi na členský stát EU Švédsko nezůstane nečinné. V této době rovněž švédský diplomat Sverker Aström prohlásil, že by všechny odkazy na neutralitu země měly být opuštěny, jelikož stejně země neutrální v případě konfliktu nezůstane.¹⁵² Tímto prohlášením tedy bylo zřejmé, že Švédsko již nadále nepočítá s hájením politiky neutrality, která by byla porušena v případě možného konfliktu.

Další výraznou změnu přinesl rok 2003, kdy bylo vydáno nové vládní stanovisko k bezpečnostnímu konceptu země, ve kterém byla neutralita zcela vypuštěna, a bylo uvedeno, že Švédsko nadále nebude členem vojenských aliancí, jelikož právě tato politika zemi sloužila v průběhu historie a umožňuje zemi svobodu akce. Nově klade důraz na globální spolupráci, jelikož vojenské nástroje považuje za nedostačující.¹⁵³

K další razantní proměně bezpečnostně – strategického konceptu Švédska, došlo v roce 2005, kdy byla z daného konceptu zcela vypuštěna neúčast země ve vojenských aliancích. Stalo se tak v reakci na novodobé hrozby mezinárodního prostředí a rovněž v souvislosti se členstvím Švédska v EU. Nutno také podotknout, že ke změnám došlo po ničivém zemětřesení v jihovýchodní Asii a Švédsko tedy reagovalo i v souslasti s touto přírodní katastrofou, jelikož vláda prohlásila, že se musí zlepšit švédská připravenost na krizové situace. Proto také švédská vláda definovala nové, aktuální hrozby dané doby, a sice: přírodní katastrofy, terorismus, zbraně hromadného ničení, chudoba, pandemie, organizovaný zločin, rozpadající se státy.¹⁵⁴ Tuto změnu můžeme považovat za zcela markantní.

V únoru roku 2013 vyšla vědecká studie zabývající se velikostí, připraveností a schopností švédské armády, která by měla být na velmi vysoké úrovni, jedná-li se o neutrální stát, nicméně opak byl pravdou. Ze studie vyplývá, že by armáda Švédska dokázala čelit případné invazi maximálně týden, což vyvolalo zděšení a nové úvahy země o vstupu do NATO. Sverker Göranson, velitel švédských ozbrojených sil, prohlásil, že by země nebyla schopna vzdorovat případnému možnému útoku ze strany Ruska déle jak dva dny, a proto podporuje vstup země do Severoatlantické aliance. Mezi zápory švédské armády bylo například citováno – nedostatečný počet vojáků či nedostatečné protivzdušná

---

¹⁵² Tamtéž, s. 142.

¹⁵³ Tepe, F. F. cit. d., s. 198.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 200.

obrana. Dále je ve studii zmíněno, že se švédská armáda více soustředila na zahraniční mise, než na domácí obranu. Rovněž dochází ke škrtům v armádním sektoru. Naopak v Rusku, které je bráno jako potenciální agresor, se vydaje na armádu zvyšují.¹⁵⁵

K těmto závěrům došlo i Finsko a je tedy možné očekávat, že se Švédsko v brzké budoucnosti stane členským státem NATO a debaty o neutralitě země zcela ustanou.

4. 2 Švýcarsko

Švýcarsko nebylo a není žádným satelitem mocností a nikdy nežádalo o zahraniční pomoc. Během období dvou světových válek bylo Švýcarsko prohlášeno za nejlépe vyzbrojenou demokracii na světě a od roku 1945 byla každým rokem přerozdělena jedna čtvrtina rozpočtu státu právě na armádu. Takto velká suma ze státního rozpočtu byla přerozdělována pouze pár let po konci druhé světové války. To samozřejmě neplatí již dnes. Po druhé světové válce mělo Švýcarsko čtyři a půl miliónů obyvatel a bylo schopno mobilizovat v době jednoho až dvou dnů v počtu půl miliónů vojáků. Bylo to dáno tím, že všichni muži museli projít vojenským výcvikem ve dvaceti letech a dále se zúčastňovat pravidelných vojenských cvičení.¹⁵⁶

Stejně jako Švédsko, se ani Švýcarsko neúčastnilo žádné ze světových válek. Na rozdíl od Švédska, ale bylo zcela neutrální a nespolupracovalo se západními mocnostmi, nýbrž spoléhalo pouze na svou obranu země. Švýcarsko tedy tíhlo k politice unilateralismu a zahraniční politika odpovídala realistickému paradigmatu.

Švýcarská neutralita v sobě zahrnuje prvek solidarity, proto OSN dlouhodobě chtělo, ať se stane jeho členskou zemí. Nebylo ale překvapením, když se do mezinárodních organizací Švýcarsko nezapojovalo ihned po konci druhé světové války, jako tak učinily ostatní evropské země.

Prioritou pro Švýcarsko vždy bylo ochránit zemi a zůstat trvale neutrální. Podotkneme, že Švýcarsko spolupracuje s mezinárodními organizacemi, ale odmítá být

---

¹⁵⁵ PALATA, Luboš. *Ruské tanky by mohly být ve Stockholmu za pár dní, zděsili se Švédové*. iDnes.cz. 2013. (18-02-2013). Dostupný z WWW

http://zpravy.idnes.cz/svedsko-rusko-invaze-058-/zahranicni.aspx?c=A130218_072625_zahranicni_pul

¹⁵⁶ FREYMOND, Jacques. *Switzerland's Position in the World Peace Structure*. Political Science Quarterly. 1952. Vol 67, č. 4, s. 522. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW
<http://www.jstor.org/stable/2145140>

jejich členem, nechce na sebe brát politické závazky.¹⁵⁷ Zároveň chce být naprosto nezávislé na rozhodování a suverénní, proto se nechce stávat členem mezinárodních organizací.

Po konci studené války a v návaznosti na nové hrozby v mezinárodních vztazích vydala švýcarská vláda v roce 1999 dokument, s názvem *Security Through Cooperation*, jako strategii bezpečnostní politiky země. Tato publikace dokumentuje přechod bezpečnostní politiky od udržování bezpečnosti prostřednictvím autonomie k bezpečnosti prostřednictvím mezinárodní spolupráce v rámci neutrality.¹⁵⁸ Dokument uvádí, že se po konci studené války velmi změnilo mezinárodní prostředí, poklesla vojenská hrozba pro zemi, ale na druhé straně se objevily hrozby nové, kterým se dá čelit pouze v rámci mezinárodního společenství, tedy spoluprací států. Mezi dané hrozby se řadí šíření zbraní hromadného ničení, terorismus, extremismus, organizovaný zločin, migrace, uprchlíci a přírodní katastrofy.¹⁵⁹ Po konci studené války je důraz tedy kladen na mezinárodní spolupráci. Švýcarsko se z toho důvodu nově zaměřilo na členství nebo účastnění v mezinárodních organizacích, humanitárních a rozvojových aktivitách.¹⁶⁰ V této době tedy můžeme pozorovat příklon k politice multilateralismu, ale musíme podotknout, že i po konci studené války byla neutralita Švýcarska nadále prioritou země.

V dané bezpečnostní strategii Švýcarska z roku 1999 je rovněž definováno, jaké kroky země jsou v souladu s politikou neutrality. Konkrétně, podílení se na ekonomických sankcích, podílení se na mírových operacích, členství v mezinárodních organizacích, podílení se na účasti v Programu pro mír, členství v OSN a EU a spolupráce při vojenských cvičeních.¹⁶¹ Nikoliv však účast ve vojenských aliancích.

4. 2. 1 NATO

Švýcarsko se nestalo členem NATO, stejně tak jako Švédsko a Rakousko. Všechny tři komparované státy taky stojí vně Severoatlantické organizace. Stejně tak, všechny tři

---

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 533.

¹⁵⁸ *Security Through Cooperation*. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=14840>

¹⁵⁹ PLUSS, Robert – CATRINA, Christian – SUREMANN, Thomas. *Security Through Cooperation*. Bern: Office for Information Concepts, General Secretariat, s. 7. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=14840>

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 13.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 28.

komparované země jsou členy programů aliance, a sice – Partnerství pro mír a rovněž Rady euroatlantického partnerství. Nicméně účast Švýcarska v těchto programech je v komparaci se Švédskem a Rakouskem minimální.

„Švýcarsko se zavázalo k trvalé a ozbrojené neutralitě. Nemá v úmyslu upustit od závazků neutrality země. Neusiluje o členství v NATO.“¹⁶² Tento citát byl pronesen v souvislosti s připojením země k programu Partnerství pro mír v roce 1996. Připojením se k danému programu NATO, Švýcarsko konzultuje a vyměňuje si názory a zkušenosti s členskými státy Severoatlantické organizace a ostatními členy programu Partnerství pro mír. Švýcarsko se rovněž připojilo k programu Rady euroatlantické spolupráce, kde se diskutují bezpečnostní otázky a poté se realizují v rámci Partnerství pro mír.¹⁶³ Právě tyto dialogy jsou podstatné pro bezpečnostní otázky země. Jelikož Švýcarsko není členem ani EU, ani NATO, díky tomuto programu se přiblížilo právě k členským zemím a může od nich čerpat zkušenosti. Platformy, které se staly důležité pro bezpečnostní a zahraniční politiku jsou tyto – mezinárodní humanitární právo, reforma bezpečnosti, dlouhodobá spolupráce v bezpečnostních otázkách a protiteroristické agendy. Na daná bezpečnostní témata se pravidelně konají různá školení. Zároveň, program Partnerství pro mír připravuje švýcarské vojenské síly na jejich působení v peace-keepingových misích.¹⁶⁴

4. 2. 2 OSN

Švýcarsko bylo členem Společnosti národů, ale až do roku 2002 nebylo členem OSN, jelikož to neshledalo v souladu s politikou neutrality země a jak jsme již uvedli výše, Švýcarsko nedostalo výjimku ze sankčních režimů OSN, a proto se nestalo členem organizace dříve. Při založení OSN Švýcarsko ani nevyhlásilo referendum o možném vstupu, jelikož si vláda země byla jistá, že by členství lidé v referendu neschválili. V tomto vidíme rozdíl v porovnání jak se Švédskem, tak s Rakouskem, jelikož se tyto státy staly členy OSN během 50. let. Prioritou země tedy byla neutrality a plná suverenita.

---

¹⁶² *Switzerland and the Partnership for Peace.* (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW http://www.pfp.admin.ch/internet/partnership_for_peace/en/home/bibliothek.parsys.0003.downloadList.0003_1.DownloadFile.tmp/pfpbrochure.pdf

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ *NATO: Partnership for Peace.* (cit 28.02.2013). Dostupný z WWW <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intorg/pfp.html>

Jediným důvodem proč se Švýcarsko nestalo členem OSN již dříve, bylo tedy pouze zachování trvalé neutrality. Bylo to dáno rovněž neuspokojivou zkušeností plynoucí z jejich předchozího členství ve Společnosti národů. Podotkněme, že se referendum o vstupu do OSN konalo již v roce 1986, ale tři čtvrtiny hlasujících byli proti vstupu.¹⁶⁵

Členství neutrálních států ve Společnosti národů bylo dáno na základě naděje v kolektivní bezpečnost a zabránění konfliktům. Na druhé straně jejich členství v OSN jim umožňuje aktivní dění ve světové politice a nejsou tak nečinní. Všechny evropské neutrální státy se ihned po založení OSN staly členskými státy, pouze Švýcarsko se rozhodlo do organizace nezapojit. Zástupci Švýcarska prohlásili, že pokud organizace nemůže plně zaručit prostřednictvím kolektivní bezpečnosti obranu země a pokud členství v organizaci vede ke konfrontaci s politikou neutrality, nevidí důvod pro členství v OSN. Nicméně, i jako nečlenský stát organizace, začalo Švýcarsko spolupracovat s organizací v jejích specializovaných agenturách a na aktivitách založených na ekonomickém a humanitárním základě.¹⁶⁶

Podotkněme, že od roku 1948 měla země u organizace status pozorovatele a členem organizace se stala v roce 2002 jako 190. člen OSN. Jako neutrální země se i nadále nebude zúčastňovat žádných vojenských akcí organizace. Formální žádost o členství podali Švýcaři v březnu roku 2002 a toto rozhodnutí bylo podpořeno v referendu, kdy pro vstup do organizace bylo přes 54% hlasujících. Pro vstup bylo 12 kantonů a 11 kantonů bylo proti, z čehož vyplývá, že byla velmi těsně naplněna podmínka o souhlasu většiny kantonů.¹⁶⁷

Autor Efraim Karah uvádí, že mezera mezi neutralitou a mezinárodní spoluprací je užší v praxi, než v teorii. Dodává, že díky zapojení neutrálních států do OSN přispělo k zakořenění neutrální politiky na mezinárodní scéně.¹⁶⁸ Autor dodává, že se Švýcarsko muselo rozhodnout, zda je výhodnější kolektivní bezpečnost nebo trvalá neutralita.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Švýcaři jsou 190. zemí OSN. iDnes.cz. (cit 27-02-2013). Dostupný z WWW http://zpravy.idnes.cz/svycari-jsou-190-zemi-osn-osw-/zahranicni.aspx?c=A020303_194417_zahranicni_itu

¹⁶⁶ KARSH, Efraim. *International Co-Operation and Neutrality*. Journal of Peace Research. 1988. Vol 25, č. 1, s. 60. (cit 27.02.2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/423981>

¹⁶⁷ Švýcaři jsou 190. zemí OSN.

¹⁶⁸ KARSH, Efraim. Cit. d., s. 66.

¹⁶⁹ HABICHT, Max. *The Special Position of Switzerland in International Affairs*. International Affairs. 1944. Vol 29, č. 4, s. 463.

4. 2. 3 ES/EU

Švýcarsko se na rozdíl od Švédska a Rakouska dodnes nestalo členem EU a o dané členství ani neusiluje. Švýcarsko považovalo cíle ES za neslučitelné s národní suverenitou a politikou neutrality, což byla hlavní překážka v možném členství země v EU. Mezi další problematické aspekty v rámci členství země v EU byly spatřeny tyto dva body – přímá demokracie Švýcarska a federální členění země. Tradiční přímá demokracie byla pro EU problematická, jelikož častá referenda země by velmi zdržovala reformy EU. Dalším problémem se jevilo federální uspořádání země¹⁷⁰, jelikož jednotlivé části federace mají svou vlastní ústavu, výkonnou a zákonodárnou moc.¹⁷¹ Švýcarsko by se tohoto dělení nevzdalo a v souvislosti s politikou EU by to byl značný problém.

V květnu 1992 podala federální vláda oficiální přihlášku do EU, která byla velmi neočekávaná a byla podána bez větší veřejné debaty v zemi. Nutno podotknout, že se tak stalo krátce po konci studené války a navíc, v dané době, podaly přihlášky do EU Rakousko, Švédsko, Finsko a Norsko. Oficiální přihláška byla nicméně zmrazena vládou, jelikož obyvatelé země v referendu neschválili připojení Švýcarska k Evropskému hospodářskému prostoru¹⁷², o kterém bylo vyjednáváno dříve. Tímto skončily až do poloviny 90. let procesy o přistoupení či spolupráci s EU.¹⁷³

Poté se Švýcarsko rozhodlo o cestu bilaterálních dohod s EU a země se tak vyrovnávala s tlakem EU vlastní cestou. Tato jednání byla zahájena v roce 1994 a bilaterální smlouvy byly podepsány v roce 1999, konkrétně se jednalo o tyto oblasti: technické obchodní překážky, veřejné zakázky, výzkum, zemědělství, pozemní přeprava, letecká doprava a volný pohyb osob.¹⁷⁴

Další referendum o vstupu Švýcarska do EU se konalo v roce 2001 a bylo opět s negativním výsledkem, proti bylo 78% hlasujících. Toto referendum se konalo na popud nového švýcarského uskupení, nazvaného Nové evropské hnutí Švýcarsko, které získalo potřebných 100 000 podpisů k vypsaní referenda o vstupu země do EU. Jednalo se o tzv.

---

¹⁷⁰ Švýcarsko se dělí na 20 kantonů a šest polokantonů.

¹⁷¹ KVAPILOVÁ, Tereza. *Švýcarská cesta evropskou integrací*. EurActiv. Sk, 25. 03. 2004. (cit 05-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/svycarska-cesta-evropskou-integraci>

¹⁷² Evropský hospodářský prostor (EHP) byl alternativní projekt vytvořený v roce 1989 pro státy, které odmítaly plné členství v EU, který nabízel přístup ke všem čtyřem základním ekonomickým svobodám. Nevýhodou EHP bylo nemožnost podílení se na rozhodování o legislativě, která by souvisela s EHP.

¹⁷³ KVAPILOVÁ, Tereza. cit. d.

¹⁷⁴ Tamtéž.

iniciativu „*Ano Evropě!*“. Toto hnutí zastávalo názor, že kvůli bilaterálním smlouvám, které byly uzavřeny, je Švýcarsko pasivním členem EU, jelikož přebírá jeho značnou legislativu. Nicméně vláda země před daným referendem doporučila občanům hlasovat proti vstupu do EU.¹⁷⁵

Vstup Švýcarska do EU by mohl být možný pouze po uskutečnění třech základních podmínek, a sice: muselo by dojít ke shodě a vůli napříč politickým spektrem a veřejností, dále by nesměla být ohrožena státní suverenity a musely by se vyřešit náhrady bilaterálních dohod. Poslední rozhovory o možném vstupu země do EU proběhly v roce 2010, ovšem bez jakýchkoliv změn.¹⁷⁶

V lednu 2013 vydala vláda Švýcarska Zprávu o Evropě, ve které bylo uvedeno, že cíle a zájmy země mohou být nejlépe dosaženy v rámci rozvoji bilaterálních smluv a bylo v ní potvrzeno, že poslední slovo o vstupu země do EU má lid Švýcarska. Ve zprávě je uvedeno, že Švýcarsko je druhý nejpodstatnější partner pro EU.¹⁷⁷ Členství země se v EU zatím nadále neočekává.

Neutralita Švýcarska je tedy na rozdíl od neutrality Švédska kontinuální a bez velkých zvratů, či sporných bodů a je nadále ostatními státy respektovaná a ani po konci studené války a v souvislosti s proměnou bezpečnostních hrozeb nedošlo k jejímu porušení.

4. 3 Rakousko

S koncem studené války se objevila nová rizika pro Rakousko – převážně bezpečnostní, sociálně-ekonomická a také ekologická, ale zároveň již Rakousko nemuselo hájit svou bezpečnost tak, jako během studené války. Nová bezpečnostní rizika byla spjata zejména s oblastí Balkánu a rizika sociálně-ekonomická spočívala v zachování ekonomického standardu země. Proto v politice 90. let v zemi převládaly dvě priority – zaprvé, aktivní orientace na západní státy a integrace, zejména EU a zadruhé, pomoc a

---

¹⁷⁵ ČERMÁK, O. *Právní aspekty zapojení Švýcarska do integračních snah Evropské unie - vyhodnocení dopadu dvoustranných dohod*. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta. 2012. 81 s, s. 20. Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 20.

¹⁷⁷ *Switzerland. A committed partner within Europe*. 2013. (cit 05-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.europa.admin.ch/themen/00499/index.html?lang=en>

hospodářská podpora zemí střední Evropy.¹⁷⁸ Bezpečnostní a obrannou politiku Rakouska dané doby můžeme charakterizovat jako zapomenutí na mocenskou stránku politiky a rovněž můžeme debatu o neutralitě politiky rozdělit na dva bloky. A sice, na zastánce podpory spolupráce se západními a regionálními spojenci, kteří jsou rovněž zastánci vstupu do NATO již od 90. let a jsou pro ukončení politiky neutrality jako takové. Jedná se zejména o bezpečnostní experty, diplomaty, ministerstvo zahraničí, armádu a politické strany ÖVP¹⁷⁹ a FPÖ¹⁸⁰. Naopak, druhý blok, reprezentovaný politickými stranami SPÖ¹⁸¹, stranou zelených a veřejností, si přeje zachování trvalé neutrality.¹⁸² Uvedme, že v roce 2001 Rakousko přijalo zákon umožňující pobyt cizích jednotek na území Rakouska, který umožňuje přechod i pobyt vojáků z cizích států při provádění mírových operací.¹⁸³ Politiku neutrality země ovšem nijak nepřeformulovali. Podotkněme, že toto opatření je v rozporu s konceptem trvalé neutrality.

Zajímavé je sledovat, že je Rakousko velmi nakloněno pro vytvoření jednotné evropské armády a dokonce to pokládají za slučitelné s politikou neutrality. V návaznosti na proměny neutrality rakouský diplomat pronesl: „*At' už dělají Rakušané cokoli, vždy to nazvou neutralitou.*“¹⁸⁴

Expertí zabývající se neutralitou konstatovali, že Spolkový ústavní zákon definoval politiku neutrality jako prostředek k dosažení prioritních cílů – nikoliv jako cíl takový.¹⁸⁵ Neutralita měla být prostředkem k získání nezávislosti a územní celistvosti. V nové doktríně přijaté roku 2001 je uvedeno, že nezávislost Rakouska je dnes možná pouze díky mnohostrannému propojení a vzájemných závislostí států.¹⁸⁶ Jedná se tedy o politiku multilateralismu.

---

¹⁷⁸ HANDL, Vladimír. *Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce. Mezinárodní vztahy.* 2003. Vol. 38, č. 4, s. 74. (cit. 22-02-2013). Dostupný z WWW www.mezinarodnivyztahy.com/article/download/94/90

¹⁷⁹ Rakouská lidová strana. Od voleb roku 2008 se jedná o vládní stranu, která tvoří velkou koalici se stranou SPÖ.

¹⁸⁰ Svobodná strana Rakouska. Ve vládě zvolené od roku 2008 je v opozici.

¹⁸¹ Sociálně demokratická strana Rakouska.

¹⁸² HANDL, Vladimír. cit. d., s. 76.

¹⁸³ Tamtéž, s. 77.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 77.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 78.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 78.

Akademičtí experti jsou pro zrušení politiky neutrality, jelikož je už dávno překonána, je nefunkční a postavila Rakousko do pozice okrajového státu v oblasti bezpečnosti.¹⁸⁷

Pro změnu ústavního zákona o neutralitě je nutná dvoutřetinová většina poslanců Národní rady a není podmíněna referendem. Nicméně, tuto většinu vládní koalice nemá, není ovšem vyloučeno, že k dané změně a opuštění politiky neutrality v budoucnu nedojde. Zde vidíme, jak je v Rakousku podstatné rozložení politické moci, pokud by došlo k hlasování o zrušení neutrality. V komparaci se Švédskem a Švýcarskem jde o značný rozdíl.

4.3.1 NATO

Stejně jako Švédsko a Švýcarsko, tak i Rakousko není členským státem NATO a obdobně jako Švédsko a Švýcarsko i Rakousko podepsalo s NATO program Partnerství pro mír a to v roce 1955 a poté i členství v Radě euroatlantického partnerství. Rakousko tak souhlasilo s podílením se na akcích na udržení míru a na humanitárních akcích. V roce 1998 rakouská vláda souhlasila s rozšířením tohoto konceptu na podílení se na akcích k prosazení míru. Autor Vladimír Handl uvádí, že je vývoj rakouské neutrality možný charakterizovat jako: „*rakouskou cestu od neutrality k solidaritě*“.¹⁸⁸

Vojenští experti a diplomaté podotýkají, že pro Rakousko, jakožto státem s omezeným potenciálem, nacházejícím se v nové situaci po roce 1989, s rozšířením rizik, rostoucí technologickou náročností obrany není jiné východisko, než se stát členským státem aliance. Výhody členství v NATO spatřují převážně v rostoucí roli kolektivní bezpečnosti, ke které došlo se změnou bezpečnostních hrozeb. Právě vstup do aliance pokládají za prioritu z vojensko-politického pohledu. V programu vlády z března 2003, tedy za vlády stran ÖVP a FPÖ, které jsou nakloněny vstupu do NATO, je začleněn závazek o průběžném vyhodnocování přínosu členství pro obranu a bezpečnostní politiku země. Zaměřili se na úvahy týkající se poměru sil, národních zájmů, potenciál

---

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 77.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 78.

individuálních aktérů i geopolitické aktéry – jedná se tedy o realistické myšlení a vyhodnocení možností a limitů země.¹⁸⁹

Tyto úvahy se týkají hlavně pozice Ruska a evropské obrany. V souvislosti s těmito jevy Rakousko předpokládá pokračování v bezpečnostní integraci západní Evropy a opětovné posilování Ruska, a proto země pracuje se dvěma možnými scénáři. Zaprvé, Rusko bude posilovat a jeho moc bude vyvažovat Evropa, nebo zadruhé, bude probíhat integrace a rozšiřování západních institucí a v opozici bude Rusko sílit. Rakousko vidí jako velmi možné, že by se EU stala mocností, a proto považuje za prioritní, stabilizovat území mezi západní Evropou a Ruskem, což spatřuje právě v roli rozšiřování NATO.¹⁹⁰

Podotkněme, že Rakousko velmi podporuje rozšiřování členství v alianci, jelikož to zvyšuje bezpečnosti i Rakouska samotného. Vstup Rakouska do NATO by musel být schválen v referendu.¹⁹¹ Jak už jsme uvedli výše, vstup do NATO a otázka zachování neutrality země je spíše otázka vnitropolitických bojů.

4. 3. 2 OSN

Rakousko se chtělo stát členem OSN již v roce 1947, kdy požádalo o členství v dané organizaci. Podotkněme, že v té době ještě nebylo plně suverénní a také trvale neutrální. Nicméně, Sovětský svaz vetoval členství Rakouska.¹⁹² Další přihlášku o přijetí podalo již jako trvale neutrální stát. Nutno podotknout, že s tímto krokem dopředu souhlasily státy, které podepsaly Státní smlouvu – tedy USA, SSSR, Francie a VB.

Měsíc před přijetím Rakouska do OSN země oznámila, že i nadále chce zůstat neutrální zemí, aby při hlasování o jeho členství hlasující státy braly tuto informaci na vědomí. Vstupem do organizace neměla v úmyslu danou neutralitu porušit. Země byla jednohlasně a bez výhrad přijata do OSN 14. 12. 1955.¹⁹³ V době vstupu země do OSN vláda prohlásila, že diplomacie neutrality země může být charakterizována jako podpora práva a spravedlnosti oproti násilí, dále jako podpora základních lidských práv a svobod,

---

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 78.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 79.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 80.

¹⁹² KUNZ, Josef. *Austria's Permanent Neutrality*. The American Journal of International Law. 1956. Vol 50, č. 2, s. 423.

¹⁹³ ZEMANEK, Karl. *Neutral Austria in the United Nations*. International Organization. 1961. Vol 15, č. 3, s. 413. (cit 19-02.2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2705340>

rovněž spolupráce ke zvyšování životní úrovně, prostředek k budování lepšího světa a zapojení do aktivit, které vedou k vytvoření světového míru. Jelikož se nejedná o vojenskou alianci, není tedy v rozporu daná neutralita se členstvím v OSN.¹⁹⁴

Tento názor také podporuje rakouský expert na mezinárodní právo, Alfred Verdross, který se své práci *Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization* zmiňuje, že členství Rakouska v OSN nekoliduje s trvalou neutralitou země, jelikož hlavním cílem OSN je udržení světového míru.¹⁹⁵

Dále, Dagmar Moravcová uvádí, že pozice Rakouska během studené války byla výjimečná a dodává, že vstup země do OSN byl předem vyjednáán s partnery Státní smlouvy, tedy vítěznými mocnostmi druhé světové války a konstatuje, že tento krok předznamenal odklon od striktní neutrality švýcarského typu.¹⁹⁶

Podotkneme, že se Rakousko stalo členem OSN krátce poté, co přijalo koncept neutrality. A rovněž se stalo členem OSN během studené války. V tomto ohledu se velmi liší jak od Švédska, tak od Švýcarska.

Rakouský ministr zahraničí na prvním zasedání OSN, kterého se země účastnila, prohlásil, že Rakousko, po dlouholeté okupaci muselo přeorientovat zahraniční politiku, země tedy přijmout politiku neutrality a rovněž bude intenzivně spolupracovat v rámci OSN.¹⁹⁷

4. 3. 3 ES/EU

V 60. a 70. letech byly aktuální debaty o slučitelnosti trvalé neutrality a ES a v dané době Rakousko zastávalo názor, že členství v ES je neslučitelné s politikou trvalé neutrality, což bylo dáno i prohlášeními Sovětského svazu, který by považoval vstup do ES za porušení trvalé neutrality. Nicméně, ke změně názoru Rakouska došlo v polovině 80. let a následně, v roce 1989 podalo Rakousko oficiální přihlášku do ES, která obsahovala závazek o zachování trvalé neutrality země. Motivací pro vstup do EU byly mimo jiné i

---

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 415-416.

¹⁹⁵ VERDOSS, Alfred. *Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization*. The American Journal of International Law. 1956. Vol. 50, č. 1, s. 68. (cit 19-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2194585>

¹⁹⁶ MORAVCOVÁ, Dagmar. *Pozice Rakouska v Evropě 20. Století*. s. 3-4. (cit 19-02-2013). Dostupný z WWW veda.fsv.cuni.cz/doc/KonferenceRCS/pol_moravcova_pril1.doc

¹⁹⁷ ZEMANEK, Karl. *cit. d.*, s. 416-417.

ekonomické výhody plynoucí z členství, zejména jednotný vnitřní trh. V roce 1992 rovněž souhlasilo se zapojením a cíly SZBP, jelikož neshledalo žádné rozpory této politiky s danou neutralitou. Argumentovalo tím, že klíčové principy zachování neutrality jsou: vojenská neúčast ve válce, nepřipojení se k vojenské alianci a nepovolení vojenských základů cizích států na území Rakouska.¹⁹⁸ Rakousko tedy podalo přihlášku v době konce studené války, který souvisel se změnami bezpečnostních hrozeb.

Rakousko muselo reagovat na změny v mezinárodním prostředí v době ukončení studené války a také se vypořádat s rostoucí ekonomickou závislostí a prohlubující se evropskou integrací, která souvisela s vytvořením jednotného vnitřního trhu k roku 1992.¹⁹⁹

Referendum o vstupu do EU se konalo v červnu 1994 a 66,6% hlasujících bylo pro vstup do integrace.

Členským státem se Rakousko stalo 1. 1. 1995 společně se Švédskem a Finskem. Země bez výhrad, tedy stejně jako Švédsko, přijalo SZBP a tento krok byl následně podpořen i Spolkovým ústavním zákonem, který umožňuje plnou účast země na dané politice a jednotlivých akcích EU.

Nová bezpečnostní a obraná doktrína byla přijata 12. 12. 2001 a orientuje se na komplexní pojetí bezpečnosti, nikoliv jen na vojenské, jak tomu bylo doposud. Zdůrazňuje princip preventivní bezpečnosti a princip evropské solidarity. Tato nová doktrína zemi charakterizuje jako vojensky nezúčastněné, nikoliv již neutrální.²⁰⁰ Součástí doktríny je kapitola od neutrality k solidaritě a pojednává o odklonu z klasické trvalé neutrality do podoby rakouské neutrality roku 2001. Rakousko tedy změnilo mezinárodně právní status trvalé neutrality na status neúčasti země ve vojenských aliancích.²⁰¹ Rakousko tedy provedlo podobné změny statusu neutrality země jako Švédsko, které rovněž v průběhu času pozměnilo koncept neutrality země. Nicméně, takto markantní změny statusu neutrality nebyly provedeny ve Švýcarsku.

Pro zachování trvalé neutrality i v dnešní době je stále strana SPÖ, která i nadále odmítá vstup země do NATO a dodává, že se s politikou neutrality ztotožňují obyvatelé

---

¹⁹⁸ ŠTRUMA, P. cit. d., s. 30.

¹⁹⁹ BINTER, Josef. *Neutrality, European Community and World Peace: The Case of Austria*. Journal of Peace Research. 1989. Vol 26, č. 4, s. 413. (cit 22-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/423662>

²⁰⁰ HANDL, Vladimír. cit. d., s. 78.

²⁰¹ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin z 12. 12. 2001, kapitola „Von der Neutralität zur Solidarität“.

země. Kancléř Werner Faymanna, ze strany SPÖ, v souvislosti s arabským jarem a povstáním v Libyi, ve kterém následně podílelo NATO, prohlásil: „*J sme neutrální. Proto nebudeme hrát v konfliktu stejnou roli, jako někdo, kdo je členem NATO*”.²⁰²

Jak jsme uvedli výše, strany ÖVP i FPÖ zaujímají k neutralitě jiný postoj, než právě SPÖ a kloní se jak k EU, tak i k možnému členství v NATO. V souvislosti s arabským jarem rovněž předseda strany FPÖ, Heinz-Christian Strache, uvedl, že neutralita země byla porušena, když stíhačky NATO letěly do Libye přes rakouské území. Prohlásil: „*Naše neutralita se za desítky let osvědčila, ale tato vláda učiní pravděpodobně vše, aby ji zlikvidovala*.”.²⁰³ Otázka rakouské neutrality se zdá být nadále stále aktuální v domácí politice, kde hraje větší roli, než v mezinárodním společenství.

Nicméně na domácí politické scéně nepanuje konsensus o politice neutrality, ani není dostatečná většina poslanců, která by mohla neutralitu zrušit, a proto v blízké budoucnosti pravděpodobně nedojde k žádné změně. Debaty o možném vstupu země do NATO prozatím utichly. Je otázkou, zda by ke změně došlo, pokud by se Rakousko cítilo ohrožené.

Proměna konceptu neutrality Rakouska se liší od komparovaných států Švédska a Švýcarska hlavně v tom, že v zemi probíhají již od konce studené války debaty o ukončení politiky neutrality. V porovnání se Švédskem, Rakousko také postupně proměňovalo koncept neutrality v reakci na proměnu bezpečnostních hrozeb.

---

²⁰² *Bundeskanzler Werner Faymann pocht auf Neutralität.* (cit 24-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.hadres.spo.e.at/index.php?pid=6296&id=64489>

²⁰³ *Strache: NATO-Überflüge - Regierung bricht Neutralität!* (cit 24-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.fpoe.at/news/detail/news/strache-nato-ueberfluege-re/?cHash=0a02a586cd8556977b0bdc4017884ad7>

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala komparací tří neutrálních států Evropy – Švédskem, Švýcarskem a Rakouskem, respektive vznikem jejich konceptu neutrality a rovněž proměnami politik neutrality v průběhu času, zejména po konci studené války, kdy došlo k přechodu z bipolárního uspořádání k multipolárnímu uspořádání světa. Diplomová práce si kladla za cíl odpovědět na dvě výzkumné otázky, které byly vymezeny v úvodu práce, tedy – „Z jakých důvodů státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko přijaly koncept neutrality?“ a „Jaký vliv měl na změnu konceptu neutrality konec studené války a proměna světového uspořádání z bipolárního na multipolární uspořádání?“ Mimo to si autorka v úvodu diplomové práce stanovila hypotézu, kterou se snažila v průběhu práce ověřit, konkrétně hypotéza zněla – „Proměna konceptu neutrality byla dána koncem bipolárního uspořádání světa a v dnešním multipolárním světě již není udržitelnou bezpečnostní strategií států.“.

Práce se zabývala konceptem neutrality jako takovým, termín neutralita byl nadefinován a dále rozdělen na tři druhy neutrality, které mezinárodní právo rozeznává, a sice na trvalou neutralitu, prostou neutralitu a neutralitu de facto. Trvalá neutralita je zakotvená mezinárodními smlouvami a je uznána a respektována ostatními státy. Druhý termín, prostá neutralita, vzniká při jednostranném prohlášení státu v době války a končí koncem války. Poslední, tedy neutralita de facto, není mezinárodně právně zakotvena a tedy ani garantovaná ostatními státy. Do pojmu trvalé neutrality spadají státy Švýcarsko a Rakousko, naopak Švédsko patří k politice neutrality de facto, jelikož není mezinárodně právně zakotvená.

Poté byla politika neutrality představena z historického hlediska, tedy popsána, jak tato politika neutrality vznikla v Belgii a Lucembursku. Posléze se práce již věnovala konkrétně vzniku a ustanovením ve Švédsku, Švýcarsku a Rakousku.

Neutralita Švédska vznikla v první polovině 19. století a nebyla mezinárodně právně ukotvena, nicméně vznikla přirozeně, historickým vývojem a měla sloužit k ochraně území a zachování svrchovanosti, jelikož Švédsko po ztrátě svých držav v okolí Baltského moře v 18. století přišlo o velmocenské postavení a chtělo si tak uhájit svoji nedotknutelnost. Během první světové války zůstala neutralita neporušena, nicméně k jejímu porušení došlo několikrát během druhé světové války a následně v roce 1994

Komise pro politiku neutrality zveřejnila závěry, že Švédsko během studené války tajně spolupracovalo s USA a NATO, proto bylo často označováno jako „neoficiální spojenec NATO“. Tři vlády po sobě v letech 1946-1969 udržovaly kontakt s NATO a chtěly bezpečnostní záruky Švédska nad rámec neutrality, ale nechtěly vstupovat do západních aliancí, čímž by zvýšily napětí mezinárodního společenství a vystavily by tak Finsko nebezpečí. Po zveřejnění tajné spolupráce země se západními spojenci byl názor na neutralitu Švédska v období studené války změněn mnohými autory a světovým společenstvím.

Po konci studené války země vstoupila do EU spolu s Rakouskem a dále začala oficiálně spolupracovat s NATO v podobě partnerství – Partnerství pro mír a Radě euroatlantického partnerství, nicméně se nestalo jejím členem. Členským státem OSN se stalo po konci druhé světové války. Tyto proměny po konci studené války byly dány koncem rivality mezi západním a východním blokem, rozpadem Sovětského svazu a v neposlední řadě reakcí na změny bezpečnostních hrozeb – terorismus, organizovaný zločin, přírodní katastrofy, porušování lidských práv, proto nebylo v multipolárním světě výhodné nepatřit do aliancí. V průběhu času byly bezpečnostní doktríny země přeformulovány a neutralita byla chápána pouze jako neúčast země ve vojenských aliancích a důraz byl kladen na globální spolupráci, jelikož se novým bezpečnostním hrozbám nedalo předcházet a čelit samostatně.

Trvalá neutralita Švýcarska vznikla v roce 1815 na jednání Vídeňského kongresu, kdy tato neutralita byla uzákoněna a garantována ostatními státy. Vznikla přirozeně a historickým vývojem, jelikož byla prohlášena již dříve, ale do roku 1815 nebyla mezinárodně právně ukotvena. Od této doby nebyla nikdy porušena a sloužila k zachování nezávislosti a svrchovanosti, jelikož Švýcarsko mělo pouze nepatrný vliv na mezinárodní scéně.

Švýcarsko se stalo členem OSN v roce 2002, ale není členem EU ani NATO. V tomto můžeme vidět rozdíl mezi Švédskem a Rakouskem, kteří jsou členy EU a členy OSN se staly hned po konci druhé světové války. V reakci na nové uspořádání po konci studené války vydala švýcarská vláda v roce 1993 Zprávu o neutralitě, ve které bylo zmíněno, že je nezbytné redefinovat zahraniční politiku země v reakci na nové hrozby a následně v roce 1999 vláda vydala další prohlášení týkající se neutrality, které vedlo ke

změně z autonomie k mezinárodní spolupráci, tedy politice multilateralismu, která je nezbytná v multipolárním uspořádání.

Trvalá neutralita Rakouska byla ustanovena v roce 1955 Moskevským memorandem a Státní smlouvou, kterou podepsaly vítězné mocnosti po druhé světové válce – Francie, Velká Británie, USA a Rusko a tímto ukončily okupaci Rakouska a ustanovily Rakousko jako neutrální zemi, rovněž ustanovily cíle, které má Rakousko následovat. Neutralita Rakouska byla tedy vnucena shora a sloužila k vyřešení konkrétní poválečné situace, aby Rakousko mohlo být ustanoveno jako samostatný suverénní stát. Není tedy kontinuální a nevznikla historickým vývojem, ale je dána vnitropolitickým uspořádáním státu a jeho mezinárodnímu postavení.

Rakousko se stalo členem OSN ihned po ustanovení politiky neutrality a členem EU v roce 1995, stejně jako ostatní komparované státy není členem NATO, ale tak jako Švédsko a Švýcarsko spolupracuje s aliancí v podobě přidružených programů. Neutralita Rakouska je odlišná také v tom, jelikož od konce studené války v zemi panují debaty o ukončení této politiky, z důvodu, že dnes není pro Rakousko výhodná, nicméně v zemi nepanuje shoda o koci neutrality. Pro její zachování je veřejnost, strana zelených a strana SPÖ, naopak pro zrušení jsou diplomaté, armáda, bezpečnostní experti a politické strany ÖVP a FPÖ.

Neutralita slouží k dosažení prioritních cílů, není tedy jako cíl takový. Stejně jako v případech Švédska a Švýcarska došlo k markantním proměnám konceptu neutrality po konci studené války a politika neutrality byla několikrát předefinována a dnes je chápána pouze jako neúčast ve vojenských aliancích.

Detailní analýza ukázala, že se vznik politiky neutrality liší mezi Švédskem, Švýcarskem a Rakouskem a také, že konec studené války a změna světového uspořádání z bipolárního v multipolární měla obrovský vliv na proměnu konceptů neutrality všech komparovaných států, protože musely reagovat na nové hrozby v mezinárodních vztazích. Nicméně, i mezi danými státy bylo spatřeno plno rozdílů, neboť se Švédsko, Švýcarsko a Rakousko ke změnám po konci studené války postavily různě, jelikož vycházely převážně z historických souvislostí svých zemí.

Na základě analýzy došla autorka k závěru, že politika neutrality Švédska a Švýcarska vznikla přirozeně, historickým vývojem a v obou případech sloužila k zachování

celistvosti území, svrchovanosti a nezávislosti, jelikož oba zmíněné státy měly pouze nepatrný vliv na mezinárodní dění. Na druhé straně koncept neutrality Rakouska byl zemi vnucen shora a sloužil k vyřešení rakouské situace po konci druhé světové války. Aby zemi mohly opustit vítězné mocnosti, dohodly se na ustanovení neutrálního Rakouska, a rovněž Rakousku ustanovily cíle, které má jako neutrální země následovat. Neutralita Švýcarska a Rakouska spadá do kategorie trvalé neutrality, je tedy uznaná a garantovaná ostatními státy světa, naopak neutralita Švédka je řazena k neutralitě de facto, jelikož není mezinárodně právně ukotvena.

Vliv na změnu konceptu neutrality po konci studené války byl markantní a přelomový, jelikož došlo k proměně světového uspořádání z bipolárního na multipolární, s čímž dále souvisí vznik nových bezpečnostních hrozeb – zejména terorismus, organizovaný zločin, porušování lidských práv, přírodní katastrofy, šíření zbraní hromadného ničení, ekonomická nestabilita.

Hypotéza byla v práci ověřena, jelikož k markantní proměně konceptu neutrality opravdu došlo až po konci studené války, tedy ve spojitosti s koncem studené války, rozpadem Sovětského svazu a zejména v souvislosti se změnou světového uspořádání v multipolární a se vznikem nových hrozeb, kterým lze lépe čelit pouze díky mezinárodní spolupráci. Proto také došlo ve Švédsku a Rakousku k přeměně konceptu neutrality na pouhou definici neúčasti ve vojenských aliancích a rovněž bylo explicitně vyjádřeno, že v dnešní době je politika neutrality pouhým přežitkem a neudržitelným konceptem. Na druhé straně, Švýcarsko klade důraz na multilaterální spolupráci, nicméně politiku neutrality nepovažuje za neudržitelný koncept dnešní doby a také neuvažuje o jejím zrušení, ale určité přeformulování politiky neutrality po konci studené války bylo nezbytné i ve Švýcarsku.

Komparativní metoda vedla k naplnění cílů práce, jelikož právě díky komparaci byly Švédsko, Švýcarsko a Rakousko zkoumány na základě identických kritérií, a bylo tedy zřetelné, ve kterých aspektech se politiky neutrality podobaly či lišily, a zda se dále proměny konceptů neutrality vyvíjely stejně, či rozdílně. Rovněž autorka analyzovala porovnatelné případy a soustředila se na logické propojení analýz v celé práci, nikoliv jen v úvodu a závěru práce.

Summary

This thesis compared three neutral European countries: Sweden, Switzerland and Austria. Moreover, the thesis explored changes in the policies of neutrality over time, especially in the post – Cold War era, and the subsequent transition from a bipolar to a multipolar world order.

The hypothesis was verified; a striking transformation in the concept of neutrality did occur within the free neutral European nations after the Cold War. With the disintegration of the Soviet Union - and particularly because of the change in the world order - the emergence of the new threats did occur and can be better controlled only through international cooperation.

Seznam použité literatury a zdrojů

Dokumenty

ANNAN, K. *Multilateralismus je v zájmu nás všech*. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=983>

Security Through Cooperation. International Relations and Security Network. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=14840>

Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin z 12. 12. 2001, kapitola „Von der Neutralität zur Solidarität“. (cit 13. 02. 2013). Dostupné z WWW http://www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf

Switzerland. A committed partner within Europe. 2013. (cit 05-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.europa.admin.ch/themen/00499/index.html?lang=en>

Switzerland and the Partnership for Peace. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW http://www.pfp.admin.ch/internet/partnership_for_peace/en/home/bibliothek.parsys.0003.downloadList.00031.DownloadFile.tmp/pfpbrochuree.pdf

The Euro-Atlantic Partnership Council. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49276.htm

The Partnership For Peace Programme. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

Neperiodická literatura

BAILES, Alyson. *Does a Small State Need a Strategy?* (cit. 30-01-13). Dostupný z WWW http://www.stofnanir.hi.is/ams/sites/files/ams/Bailes_Final_0.pdf

CROSSLEY, N. (2008). *Multilateralism versus unilateralism: The Relevance of the United Nations in a Unipolar World*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, s. 138.

ČERMÁK, O. *Právní aspekty zapojení Švýcarska do integračních snah Evropské unie - vyhodnocení dopadu dvoustranných dohod*. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta. 2012. 81s. Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

DRULÁK, P. (2009). *Metafory studené války – interpretace politologického fenoménu*. Praha: Portál, 293s.

DRULÁK, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 220s.

DUNNE, Tim – SCHMIDT, Brian. (2001). *Realism*. (cit 02-01- 2013). Dostupný z WWW: <http://www.academia.edu/370014/Realism>.

EGEBERG, Morten: *The EU and the Nordic Countries: Organizing Domestic Diversity*. In: BULMER, Simon – LEQUESNE, Christian. (2005). *The Member states of the EU*. Oxford: Oxford University Press, 428s.

ELIASSON, Johan: *Sweden: Adaptation and Resistance*. In: ZEFF, E. Eleanor – PIRRO, B. Ellen (2006). *The European Union and Member States*. London: Lynne Rienner Publishers, 499s.

FUEHR, Alexander. *The Neutrality of Belgium*. (cit 16-01-13). Dostupný z WWW http://talleyrand.org/TalleyrandBe/neutrality_of_belgium.htm

GUSTAVSSON, J. (1998). *The Politics of Foreign Policy Change. Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. Lund: Lund University Press, 225s.

HELIS, James: *Multilateralism and Unilateralism*. International Relations and Security Network. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=90295>

HENDRICKSON, Ryan. *Dojmy z minulosti. Švédské partnerství s NATO*. (cit 13-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/czech/history.html>

JONES, Steve. *What is Multilateralism?* (cit. 10-01-13). Dostupný z WWW <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/What-Is-Multilateralism.htm>

KEGLEY, W. Charles. (2007). *World Politics. Trend and Transformation*. Boston, Wadsworth Cengage Learning, 704s.

LINDSTRÖM, G. (1997). *Sweden's Security Policy: Engagement – The Middle Way*. Institute for Security Studies – Western European Union.

MALONE, D. – KHONG, Y. (2003). *Unilateralism and U. S. Foreign Policy. International Perspectives*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 477s.

MEARSHEIMER, John: *E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On*, s. 139-152. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0035.pdf>

MITRANY, D. (1943). *A working peace system*. London: The Royal Institute of International Affairs.

MORGENTHAU, H. (2005). *Politics Among Nations. Struggle for Power and Peace*. Boston: McGraw-Hill, 752s.

POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. (2003). *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 460s.

PLECHANOVÁ, B. (2003). *Úvod do mezinárodních vztahů. Výběr textů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 288s.

RICHMOND, O. (2008). *Peace in International Relations*. New York: Routledge, 218s.

RUGGIE, J. *Multilateralism: the Anatomy of an Institution*. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fe724c57-ca86-47e9-83df-572f8b3a2a12%40sessionmgr110&vid=13&hid=105>

ŠANDEROVÁ, Jadwiga: *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha 2007, 212s.

ŠTRUMA, P. (1998). *Posouzení smyslu neutrality v Evropě*. In ŠTRUMA, P; ČEPELKA, Č; JÍLEK, D. (eds.). *Smysl neutrality v dnešní Evropě. Příklad Rakousko*. Ediční středisko Právnické fakulty Univerzity Karlovy Praha v nakladatelství Vodnář, 128s.

The Neutrality of Belgium. The Origin and Violation. cit 16-01-13). Dostupný z WWW
http://talleyrand.org/TalleyrandBe/neutrality_of_belgium.htm

WILKINSON, P. (2010). *International Relations*. New York: Sterling Publishing, 184s.

WITTE, E. – CRAEYBECKX, J. – MEYNEN, A. (2009). *Political History of Belgium. From 1830 Onwards*. Brussels: Academics and Scientifics Publishers nv, 516s.

Periodická literatura

BINTER, Josef. *Neutrality, European Community and World Peace: The Case of Austria*. Journal of Peace Research. 1989. Vol 26, č. 4, s. 413-418. (cit 22-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/423662>

BRUZELIUS, N. (2008). "unilaterally if necessary" – One motive behind the American Security guarantee to Sweden. i Tidskrift i Sjöväsendet, č. 1.

CARTER, Ralph: *Leadership in Risk: The Perils of Unilateralism*. Political Science and Politics, vol. 36, č. 1. 2003, s. 17-22. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/pdfplus/3649340.pdf>

DE LAPRADELLE, A. G. *The Neutrality of Belgium*. The North American review. 1914. Vol 200, č. 709, s. 847-857. (cit 16-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/25108309?origin=JSTOR-pdf>

FERRING, Robert. *The Austrian State Treaty of 1955 and The Cold War*. The Western Political Quarterly. 1968. Vol. 21, č. 4, s. 651-667. (cit 06-02-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/446754>

FREYMOND, Jacques. *Switzerland's Position in the World Peace Structure*. Political Science Quarterly. 1952. Vol 67, č. 4, s. 521-533. (cit 28-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2145140>

HABICHT, Max. *The Special Position of Switzerland in International Affairs* International Affairs. 1953. vol. 29, č. 4, s. 457-463. (cit 04-02-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2606004>

HANDL, Vladimír. *Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce*. Mezinárodní vztahy. 2003. Vol, 38, č. 4, s. 74-86. (cit 22-02-2013). Dostupný z WWW www.mezinarodnivztahy.com/article/download/94/90

HOJDA, Zdeněk. *Jako ježek v nebezpečí. Klikaté cesty švédské neutrality za 2. světové války*. Dějiny a současnost. Kulturně historická revue. 2009. č. 10. (cit 06-03-2013). Dostupný z WWW <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/10/jako-jezek-v-nebezpeci/>

KARLSSON, Birgit. *Neutrality and Economy: The Redefining of Swedish Neutrality*. Journal of Peace Research. 1995. Vol. 32, č. 1, s. 37-48. (cit 14-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/425466>

KARSH, Efraim. *International Co-Operation and Neutrality*. Journal of Peace Research. 1988. Vol 25, č. 1, s. 57-67. (cit 27.02.2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/423981>

KUNZ, Josef. *Austria's Permanent Neutrality*. The American Journal of International Law (online). 1956. č. 2, s. 418-425. (cit 2012-05-11). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2194959?&Search=yes&searchText=Austria%C2%B4s&searchText=permanent&searchText=neutrality&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DAustria%25C2%25B4s%2Bpermanent%2Bneutrality%26acc%3Don%26wc%3Don&prevSearch=&item=1&ttl=9&returnArticleService=showFullText>.

LIJPHART, Arendt: *Comparative Politics and the Comparative Method*. The American Political Science Review, 65, 1971, č. 3, s. 682-693.

MENON, Anand: *From crisis to catharsis: ESDP after Iraq*. International Affairs. 2004. Vol. 80, č. 4, s. 631-648.

NEACK, Laura. *Multilateralism and Multilateral Institutions in American Foreign Policy*, s. 1-34. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=236d4f16-ffe8-4c21-9b3d-acba3642e3bb%40sessionmgr11&vid=9&hid=12>

ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Komparativní metoda v politologii*. Politologická revue, 2, 1997, č. 2.

SHERMAN, Gordon. *The Permanent Neutrality Treaties*. The Yale Law Journal. 1915. Vol. 24, č. 3, s. 217-241. (cit 16-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/787607?origin=JSTOR-pdf>

ŠTĚPANOVSÝ, Jiří. *Nezúčastněnost – dimenze minulosti či budoucnosti?* Mezinárodní vztahy. 1969. Vol 4, č. 2, s. 12-23. (cit 21-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/630>

Tepe, F. F. (2007): *Swedish Neutrality and Its Abandonment*. Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar. (cit 15-02-2013). <http://www.iticu.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s11/M00167.pdf>

VERDROSS, Alfred. *Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization*. The American Journal of International Law (online). 1956. č. 1, s. 61-68. (cit 2012-05-11). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2194585?&Search=yes&searchText=Verdross&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DVerdross%26gw%3Djtx%26acc%3Don%26prq%3Daustria%25C2%25B4s%2Bpermanent%2Bneutrality%26Search%3DSearch%26hp%3D25%26wc%3Don&prevSearch=&item=3&ttl=444&returnArticleService=showFullText>.

WEISS, Tomáš - ŘIHÁČKOVÁ, Věra. *Promoting Multilateralism? Conceptualizing Multilateralism in the Czech Foreign Policy*. 2010. Vol. 18, č. 1, s. 5-21. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW <http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fe724c57-ca86-47e9-83df-572f8b3a2a12%40sessionmgr110&vid=15&hid=105>

ZEMANEK, Karl. *Neutral Austria in the United Nations*. International Organization. 1961. Vol 15, č. 3, s. 408-422. (cit 19-02.2013). Dostupný z WWW <http://www.jstor.org/stable/2705340>

Ostatní zdroje

Belgium's Independence (1830 – present time). (cit 21-02- 2013). Dostupný z WWW http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/

Bundeskanzler Werner Faymann pocht auf Neutralität. (cit 24-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.hadres.spoe.at/index.php?pid=6296&id=64489>

EFTA through the years. (cit 08-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.efta.int/about-efta/history.aspx>

<http://www.sweden.se/eng/Home/Quick-facts/>

<http://www.swissworld.org/>

KNES, Michael. *Coordinating Committee for Multilateral Export Controls and the Wassenaar Arrangement*. Encyclopedia of Business. (cit 06-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.referenceforbusiness.com/encyclopedia/Con-Cos/Coordinating-Committee-for-Multilateral-Export-Controls-and-the-Wassenaar-Arrangement.html#b#ixzz2MmHtl2Nd>

KRAUTHAMMER, Charles: *Unilateral, Yes indeed*. 2001. Jewish World Review. (cit 13-01-13). Dostupný z WWW <http://www.jewishworldreview.com/cols/krauthammer121701.asp>

KVAPILOVÁ, Tereza. *Švýcarská cesta evropskou integrací*. EurActiv. Sk, 25. 03. 2004. (cit 05-03-2013). Dostupný z WWW <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/svycarska-cesta-evropskou-integraci>

LIU, Henry. *US Unilateralism*. 2006. (cit 10-01-13). Dostupný z WWW <http://www.globalresearch.ca/us-unilateralism/3089>

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Pozice Rakouska v Evropě 20. Století*. (cit 19-02-2013). Dostupný z WWW veda.fsv.cuni.cz/doc/KonferenceRCS/pol_moravcova_pril1.doc

NATO: *Partnership for Peace*. (cit 28.02.2013). Dostupný z WWW <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intorg/pfp.html>

PALATA, Luboš. *Ruské tanky by mohly být ve Stockholmu za pár dní, zděsili se Švédové*. iDnes.cz. 2013. (18-02-2013). Dostupný z WWW http://zpravy.idnes.cz/svedsko-rusko-invaze058/zahranicni.aspx?c=A130218_072625_zahranicni_pul

PLUSS, Robert – CATRINA, Christian – SUREMANN, Thomas. *Security Through Cooperation*. Bern: Office for Information Concepts, General Secretariat. (cit 28-02.2013). Dostupný z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=14840>

POWELL, L. (2003). *In Defense of Multilateralism*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW <http://www.yale.edu/gegdialogue/docs/dialogue/oct03/papers/Powell.pdf>

President Woodrow Wilson's 14 Points, January 8, 1918. U.S. News. (cit 09-01-13). Dostupný z WWW http://www.usnews.com/usnews/documents/doctranscripts/document_62_transcript.htm

RUBLOVSKIS, Raimonds. *Challenges of Small State in the 21st century global security and defense environment. Latvian case.* Latvian institute of International Affairs. 2012. (cit 30-1-13). Dostupný z WWW <http://liia.lv/en/blogs/challenges-of-small-state-in-the-21st-century-glob/>

Strache: NATO-Überflüge - Regierung bricht Neutralität! (cit 24-02-2013). Dostupný z WWW <http://www.fpoee.at/news/detail/news/strache-nato-ueberfluegere/?cHash=0a02a586cd8556977b0bdc4017884ad7>

Swedish Neutrality. (cit 31-1-13). Dostupný z WWW <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/se-neutrality.htm>

Švýcaři jsou 190. zemí OSN. iDnes.cz. (cit 27-02-2013). Dostupný z WWW http://zpravy.idnes.cz/svycari-jsou-190-zemi-osn-0sw-/zahranicni.aspx?c=A020303_194417_zahranicni_itu

Projekt diplomové práce

Název práce:

Proměny konceptu neutrality v teorii a praxi vybraných evropských států

Řešitel práce:

Bc. Radka Mikušková

(navazující magisterský obor Mezinárodní vztahy, IPS, FSV UK)

Vedoucí práce:

PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Akademický rok

2011/2012

Datum podpisu: 1. 6. 2012

1) Volba tématu – zdůvodnění pro MZV

Ve své práci bych se ráda zabývala tématem Proměny konceptu neutrality v teorii a praxi vybraných evropských států, konkrétně Švédska, Švýcarska a Rakouska.

Autorka si dané téma zvolila proto, aby poukázala na proměny konceptu neutrality evropských států v průběhu času v návaznosti na nové hrozby v mezinárodních vztazích. Dané téma bylo vybráno rovněž proto, jelikož v české literatuře zatím nebylo komplexně zpracováno a přitom je stále aktuální.

Téma bude geograficky vymezeno na evropské státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko a časově bude ohraničeno od roku 1814 až po současnost. Jednalo se o rok, kdy Švédsko přijalo koncept neutrality a o rok později jej přijalo i Švýcarsko. Toto období je tedy dostatečně dlouhé na jeho relevantní analýzu.

Výběr států Švédska, Švýcarska a Rakouska byl dán tím, jelikož se všechny nacházejí na evropském kontinentu a původ vzniku neutrality se u nich liší (zejména v Rakousku). Jedná se tedy o státy s odlišným geografickým a geopolitickým postavením.

Cílem této práce bude zjistit, k jakým proměnám konceptu neutrality došlo v průběhu času ve Švédsku, Švýcarsku a Rakousku a zda transformace konceptu neutrality byla zapříčiněna pouze kvůli změně bezpečnostních hrozeb v mezinárodním společenství anebo i z jiných, dalších relevantních důvodů. Dále bude zjišťováno, zda je tato koncepce neutrality v dnešním světě stále relevantní anebo je spíše na ústupu.

V práci bude také zkoumáno, jak je neutralita států vymezena z mezinárodně – právního pohledu, z jakých důvodů státy přijaly koncepci neutrality a zda jej mezinárodní společenství jako neutrální státy uznalo a respektovalo. Dále bude důraz zejména kladen na příčiny vzniku neutrality konkrétních tří vybraných evropských států a jejich proměny.

2) Výzkumná otázka

V práci budou postupně zodpovězeny tyto dvě výzkumné otázky:

„Z jakých důvodů státy Švédsko, Švýcarsko a Rakousko přijaly koncept neutrality?“

„Jaký vliv měl na změnu konceptu neutrality konec Studené války a proměna světového uspořádání z bipolárního na multipolární uspořádání?“

3) Hypotéza

Ve své práci se pokusím ověřit následující hypotézu: *„Proměna konceptu neutrality byla dána koncem bipolárního uspořádání světa a v dnešním multipolárním světě již není udržitelnou bezpečnostní strategií států.“* Hypotéza vychází z předpokladu, že státy jednají racionálně a snaží se v první řadě zajistit bezpečnost své země.

4) Teoretické ukotvení

Práce bude vycházet z teorií realismu, liberalismu, multilateralismu a unilateralismu.

5) Metodologie a operacionalizace

Metodu analýzy této práce, komparaci proměn tří evropských neutrálních států, autorka zvolila proto, jelikož zvýšením počtu zkoumaných případů lze poukázat na proměny konceptu neutrality objektivněji, než pouze posuzováním jednoho případu, který by se mohl od ostatních případů odlišovat. Komparace bude zaměřena na vznik neutrality daných států a jejich proměny v čase.

Proměnné:

Závislá proměnná: Proměna konceptu neutrality

Nezávislé proměnné:

1) Komparace a historický kontext neutrality Švédska, Švýcarska, Rakouska

Tato proměnná hraje roli, jelikož bude podstatné, z jakého důvodu se dané státy staly neutrálními. Proto tato proměnná bude nabývat dvou hodnot – státy se staly neutrálními přirozeně z historického vývoje anebo byl koncept neutrality východiskem k řešení konkrétní (například poválečné) situace států.

2) Velikost daných států a jejich geografická poloha

I geografická poloha a velikost států hrají důležitou roli, zejména pokud budeme vycházet z předpokladu, že malé státy jsou nejvíce citlivé na skutečnosti, které se týkají jejich bezprostředních sousedů a s tím spojených bezpečnostních rizik. Tato proměnná tedy bude opět nabírat dvou hodnot. Malé státy mají větší riziko, že budou napadeny okolními státy, než státy velké, u kterých je dané riziko limitováno.

3) „Pozice“ daných států na mezinárodní scéně/ „Povědomí“ o státech na mezinárodní scéně

I tato proměnná nabývá dvou hodnot. A to zda jsou státy uznávanými a respektovanými státy na mezinárodní scéně anebo zda se jedná o státy s malým vlivem na světové společenství.

4) Proměna bezpečnostních hrozeb mezinárodního společenství

Tato proměnná rovněž nabývá dvou hodnot – státy pocítily změny bezpečnostních hrozeb, a proto u nich došlo k proměně konceptu neutrality. Anebo státy nepocítily tyto změny a k proměně konceptu neutrality u nich došlo z jiného důvodu.

5) Vstup daných států do mezinárodních organizací

Tato proměnná opět nabývá dvou hodnot – zda státy vstoupily v průběhu času do mezinárodních organizací (jakých) anebo nevstoupily do mezinárodních organizací ani po proměně bezpečnostních hrozeb v průběhu času.

Zprostředkující proměnné: 1) Růst interdependence

2) Ztráta vnímání SSSR jako hrozby

Práce se pokusí analyzovat vlivy, které působily na proměnu konceptu neutrality. Nejprve byly vybrány tři neutrální evropské země (Švédsko, Švýcarsko a Rakousko), u kterých budou porovnány příčiny vzniku neutrality z hlediska mezinárodních teorií realismu, liberalismu, multilateralismu a unilateralismu a dále z praxe daných států

(respektive z jejich historie a postavení na mezinárodní scéně). Tyto čtyři teorie mezinárodních vztahů pomohou analyzovat důvody vzniku konceptu neutrality a pomohou objasnit, proč dané státy tento koncept přijaly za svůj. Povedou tedy k zodpovězení výzkumné otázky. Následně bude porovnáno jejich právní ukotvení konceptu neutrality a rovněž její uznání či neuznání mezinárodním společenstvím. Poté bude v práci zkoumána proměna konceptu neutrality daných států, a to zejména z důvodu proměny mezinárodního společenství z bipolárního světa v multipolární po konci Studené války a s tím související proměnou bezpečnostních hrozeb. Bude komparováno, k jakým konkrétním změnám v konceptu neutrality u jednotlivých států došlo a z jakých příčin.

V závěru práce by mělo dojít k zhodnocení vlivů, které působily na proměnu konceptu neutrality, a jak konkrétně tento koncept proměnily.

7) Osnova – názvy kapitol

1. Úvod

2. Teoretické uchopení

2.1 Realismus

2.2 Liberalismus

2.3 Multilateralismus

2.4 Unilateralismus

3. Vymezení pojmu neutralita

3.1 Mezinárodně-právní pohled

3.2 Historický vývoj

3.3 Bezpečnostní strategie malých států

4. Vznik neutrality států Švédska, Švýcarska a Rakouska

4.1 Švédsko

4.2 Švýcarsko

4.3 Rakousko

5. Proměna konceptu neutrality v daných zemích (proměna bezpečnostních hrozeb)

5.1 Švédsko

5.2 Švýcarsko

5.3 Rakousko

6. Závěr

8) Seznam zdrojů

ALVAREZ, E. José: *Multilateralism and Its Discontents*. European Journal of International Law. 2000. č. 2.

BINTNER, Josef. *Neutrality, European Community and World Peace: The Case of Austria*. Journal of Peace Research. 1989. č. 4. Dostupný z WWW
<http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/423662?&Search=yes&searchText=Community&searchText=Case&searchText=Austria&searchText=World&searchText=European&searchText=Neutrality%2C&searchText=Peace&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DNeutrality%252C%2BEuropean%2BCommunity%2Band%2BWorld%2BPeace%253A%2BThe%2BCase%2Bof%2BAustria%26acc%3Don%26wc%3Don&prevSearch=&item=1&ttl=596&returnArticleService=showFullText>

BOOTH, K. - SMITH, S. (2001). *Současné teorie mezinárodních vztahů*. Brno : Barrister & Principal.

CHURCH, C. H. *The Politics and Government of Switzerland*, Basingstoke Palgrave 2004.

CRAWFORD, M. A. Robert (2000). *Idealism and Realism in International Relations*. New York: Routledge.

DRULÁK, Petr. (2009). *Metafory studené války: interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál.

DRULÁK, Petr. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Porátl.

HABICHT, Max. *The Special Position of Switzerland in International Affairs*. International Affairs. 1953. č. 4. Dostupný z WWW
<http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/2606004?&Search=yes&searchText=Affairs&searchText=Special&searchText=Position&searchText=International&searchText=Switzerland&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DThe%2BSpecial%2BPosition%2Bof%2BSwitzerland%2Bin%2BInternational%2BAffairs%26acc%3Don%26wc%3Don&prevSearch=&item=2&ttl=3695&returnArticleService=showFullText>

HAGGLOF, M. G.: *A Test of Neutrality: Sweden in the Second World War*. International Affairs. 1960. Č. 2. Dostupný z WWW <http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/sici?sici=0020-5850%281960%2936%3a2%3C153%3aInternational+Affairs+%28Royal+Institute+of+International+Affairs+1944-%29%3E2.0.TX%3b2-2&origin=EBSCO&>

HOLSTI, K.J. *The Concept of Power in the Study of International Relations*. Background. 1964. č. 4. Dostupný z WWW <http://www.jstor.org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/3013644?&Search=yes&searchText=Holsti&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DHolsti%26gw%3Djtx%26acc%3Don%26prq%3DThe%2BConcept%2Bof%2BPower%2Bin%2Bthe%2BStudy%2Bof%2BInternational%2BRelations%26Search%3DSearch%26hp%3D25%26wc%3Don&prevSearch=&item=10&ttl=1586&returnArticleService=showFullText>

HUNGTINGTON, S. P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

KENNEDY, P. (Ed.) (2001). *Grand Strategies in War and Peace*, New Haven: Yale Univ. Press.

KLAREVAS, Louis. *Political Realism. A Culprit for the 9/11 Attacks*. Harvard International Review. 2004, č. 3.

KNUTSEN, L. Torbjørn (1997). *A history of International Relations theory*. Manchester, Manchester University Press.

LANGHORNE, Richard – GOLSTEIN, Erik – GRAHAM FRY, Michael (2002). *Guide to International Relations and Diplomacy*. New York: Continuum.

LEVINE, P.A., *Swedish neutrality in the Second world war: Tactical succes or moral compromise?*, in: Wyllie, N. (2002). *European neutrals and non-belligerents during the Second World War*, Cambridge University Press.

MILIVOJEVIC, M., Maurer, P. (ed's)(1991). *Swiss neutrality and security: armed forces, national defence and foreign policy*. New York: Berg Publishers.

MUNRO, E. (2005). *Challenges to Neutral and Non-Aligned Countries in Europe and Beyond*. Geneva: Geneva Centre for Security Policy.

NEWMAN, Edward (2007). *A Crisis in Global Institutions? Multilateralism and International Security*. New York: Routledge.

POTOČNÝ, M., Ondřej J. (2003). *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část. 4.*, doplněné a rozšířené vydání . Praha: C.H.Beck.

POWELL, Lindsey (2003). *In Defence of Multilateralism*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy.

SHERMAN G. Gordon. *The Permanent Neutrality Treaties*. The Yale Law Journal. 1913. č. 3.

ŠTURMA, P eds. (1998). *Smysl neutrality v dnešní době. Příklad Rakousko*. Sborník z konference. Praha: Vodnář.

Swedish Ministry of Defence (2004)., *Our Future Defence, the Focus of Swedish Defence Policy*, Swedish government bill 2004/ 05:5 EO Print Stockholm.

RUGGIE, G. John (1993). *Multilateralism: The Anatomy of an Institution*. In: RUGGIE, G. John (ed.): *Multilateralism Matters: The Theory and Practise of an Institutional Form*. New York: Columbia University Press.

WALTZ, N. Kenneth (1979). *Theory of International Politics*. Boston: McGraw-Hill.